

ग्रामीण पाणी पुरवठा व परिसर स्वच्छता कार्यक्रम
पाणी गुणवत्ता संनियंत्रण, पाणी गुणवत्ता
नियंत्रण आणि पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षण.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : ग्रापापु-१०९६/प्र.क्र.१२८०/पापु-०७.
मंजालव, मुंबई- ४०० ०३२, दिनांक : २८ नोव्हेंबर, १९९६.

- पहावे : (१) शासन निर्णय क्रमांक : ग्रापापु १०९१/सीआर २६७/३९- अ , दिनांक १०.०९.९१.
(२) ग्रामविकास विभागाचे परिपत्रक क्रमांक : ग्रापापु १०९१/सीआर २६७/३९- अ, दिनांक १८.१२.९१.
(३) शासन निर्णय क्रमांक : टंचाई १०९१/सीआर ३०८३/४३, दिनांक ०४.०३.९२.
(४) शासन परिपत्रक क्रमांक : ग्रापापु १०९४/सीआर ८९६/३९ अ, दिनांक १४.०६.९४.

प्रस्तावना : ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत राज्यात राबविण्यात आलेल्या कार्यक्रमांचा आढावा घेवून त्यात काय त्रुटी आहेत याचा अभ्यास करून शासनाच्या असे लक्षात आले आहे कि राज्यातील ग्रामीण भागात पिण्याचे शुध्द व सुरक्षित पाणी उपलब्ध न झाल्यामुळे अतीसार, गॅस्ट्रो, काविल, विषमज्वर यासारख्या जलजन्य व "संसर्गजन्य" रोगांना वेळोवेळी तोंड द्यावे लागते. अनेकदा अशा रोगांचे प्रत्याबरोपण साथीच्या स्वरूपात होते. असेही दिसून आले आहे कि राज्यातील काही भागात शुध्द पिण्याच्या पाण्याची टंचाई उन्हाळ्यात कमी जास्त प्रमाणात जाणवू लागते. त्याचप्रमाणे पावसाळ्यामध्ये पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत/साठे दुपित/अशुध्द झाल्यामुळे शुध्द पिण्याच्या पाण्याची उपलब्धता कमी होते. अशा प्रकारे ऋतूमानानुसार जलजन्य व संसर्गजन्य रोगांच्या साथी होण्याची मुख्य दोन कारणे आहेत.

या बाबींना आळा बसावा याकरीता योग्य त्या उपाय योजना करण्यासाठी संदर्भात नमूद केलेल्या परिपत्रकांन्वये आणि शासन निर्णयान्वये पाणी शुध्दीकरण व साथरोग नियंत्रणाच्या संदर्भात विस्तृत सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. अनुभववावरून वरील शासन निर्णयान्वये आणि परिपत्रकांन्वये निर्गमित करण्यात आलेल्या सूचनांचे एकत्रीकरण करून तसेच या प्रकरणे करावयाची कार्यवाही ही अधिक निर्दोष, परिणामकारक व नियोजनबध्द व्हावी या दृष्टिने सर्वसमावेशक सूचना निर्गमित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. तरी प्रस्तावनेत दिलेले सर्व आदेश निष्कासित करून खालीलप्रमाणे सर्व समावेशक आदेश निर्गमित करण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय :

ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाखाली घेण्यात आलेल्या विविध योजनांतून शुध्द पिण्याचे पाणी मिळावे व साथ रोगास आळा बसावा या दृष्टीने महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ च्या कलम २६१ मधील तरतुदीचा वापर करून शासन पुढीलप्रमाणे निर्देश देत आहे.

ग्रामीण भागांमध्ये शुध्द पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करण्यासाठी पाण्याच्या गुणवत्तेचे संनियंत्रण करणे गरजेचे आहे.

पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणाचे खालील तीन प्रमुख भाग आहेत.

- (अ) पाणी गुणवत्ता नियंत्रण.
(ब) पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षण आणि
(क) माहिती व्यवस्थापन प्रणाली.

(अ) पाणी गुणवत्ता नियंत्रण :-

पाणी पुरवठा व वितरण करणा-या यंत्रणेने अथवा संस्थेने पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाचे काम पाहण्याचे आहे. ग्रामीण जन्तेला पिण्यास योग्य व जंतुनिर्मित पाणी नियमितपणे पुरेशाप्रमाणात पुरवण्याची जबाबदारी अशा यंत्रणेची वा संस्थेची राहिल. पाणी पुरवठ्याच्या नळ योजनेतील दोष वेळीच दूर करणे त्यासाठी लागणारी दुरुस्ती त्वरीत करून देणे, नळ योजनेच्या आसपासचा परिसर स्वच्छ राखणे, पाण्याचे निर्जंतुकीकरण करणे व पाणी पिण्यायोग्य आहे किंवा नाही हे पाहण्यासाठी वेगवेगळ्या चाचण्या नियमित करणे हे ही अशा यंत्रणेचे वा संस्थेचे कर्तव्य राहिल. वरील बाबींचा विचार करून आता खालीलप्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत.

(१) पाणी पुरवठा व वितरण करणारी यंत्रणा/संस्था ही, पाणी गुणवत्ता नियंत्रणासाठी खाली नमूद केल्याप्रमाणे यथास्थित जबाबदार असेल.

(२) प्रादेशिक नळ योजनेच्या बाबतीत ही जबाबदारी पिण्याच्या पाण्याच्या उद्भवनापासून ते पाणी वितरणाच्या टप्प्यापर्यंत, जिल्हा परिषद किंवा परिसर अभियांत्रिकी विभागाची राहिल.

(३) पाणी वितरणाच्या टप्प्यापासून (गावातील पाण्याची टाकी) ते गावातर्गत पाणी पुरवठा यंत्रणेच्या बाबतीत पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाची जबाबदारी त्या त्या ग्रामपंचायतीची वा गट ग्रामपंचायतीची राहिल.

(४) वैयक्तिक योजनेच्या बाबतीत आणि कुठलीच पाणी पुरवठा योजना अस्तित्वात नसल्यास (विहिरीचे पाणी किंवा हातपंपाचे पाणी) पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाची जबाबदारी ग्रामपंचायतीची राहिल.

(५) पाणी गुणवत्ता नियंत्रणातर्गत पाणी पुरवठा व वितरण करणा-या यंत्रणेने खालील कर्तव्ये विहित पध्दतीने नियमितपणे पार पाडावयाची आहेत.

(अ) पाणी निर्जंतुक करण्यासाठी लागणा-या टी.सी.एल. पावडरचा तीन महिने पुरेता इतका आणि योग्य गुणवत्ता असलेला साठा (पावडरमध्ये क्लोरीनचे प्रमाण ३३ टक्के असावे.) खरेदी करावा आणि त्याच्या योग्य साठवणीची व वितरणाची व्यवस्था करावी.

(ब) पाण्यात टी.सी.एल. ची पावडर योग्य प्रमाणात योग्य पध्दतीचा अवलंब करून दररोज टाकून पाण्याचे निर्जंतुकीकरण करावे.

(क) पाण्यातील मुक्त क्लोरीनचे प्रमाण पाहण्यासाठी दररोज ऑर्थोटोलीडीन चाचणी (ओ टी.टेस्ट) करावी.

(ड) ओ.टी. चाचणी निर्गोटिक येताच सुक्ष्मजंतू तपासणीसाठी पाण्याचा नमुना घ्यावा आणि तो तपासणीसाठी पाठवून द्यावा. तसेच सदरील पाण्यामध्ये लगेच टी.सी.एल. पावडर टाकून पाण्याचे निर्जंतुकीकरण करावे. येतलेला पाण्याचा नमुना तपासणीसाठी जवळच्या ग्रामीण रुग्णालयात पाठवावा.

(ई) परिसर अस्वच्छतेमुळे पिण्याच्या पाण्याचे प्रदुषण होणे संपवते म्हणून परिशिष्ट १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे पाण्याच्या स्रोताचा तसेच नळाच्या भोवतीचा आणि नळयोजनेचा परिसर स्वच्छ राखण्यासाठी योग्य ती उपाययोजना तातडीने करावी.

(६) ग्राम पातळीवर पाणी गुणवत्ता नियंत्रण :

(अ) ग्रामीण पाणी पुरवठा व स्वच्छता कार्यक्रम ग्रामस्थांच्या दैनंदिन जीवनाशी निगडित असलेला कार्यक्रम आहे. या कार्यक्रमात ग्रामस्थांचा प्रत्यक्ष सहभाग असावा या हेतूने ग्राम पातळीवर ग्राम पाणी पुरवठा व परिसर स्वच्छता समित्या आस्थापित करण्यात याव्यात असे आदेश शासन देत आहे. ही समिती ग्राम पंचायतीला मार्गदर्शन देणे व मदत करण्याचे काम करेल.

(ब) विस्तार अधिकारी (आरोग्य) यांनी गट विकास अधिका-यांच्या मार्गदर्शनाखाली ग्राम पातळीवर पाणी पुरवठा व परिसर स्वच्छता समित्या तात्काळ आस्थापित करण्याची कार्यवाही करावी.

(क) ग्राम पाणी पुरवठा व परिसर स्वच्छता समितीची रचना, कार्यक्षेत्र व कर्तव्ये परिशिष्ट १ मध्ये निर्देशिल्या प्रमाणे रहातील.

(७) तातुनच/गट पातळीवर पाणी गुणवत्ता नियंत्रण :

(अ) तालुक/गट पातळीवर पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाचे काम कनिष्ठ अभियंता (परिसर अभियांत्रिकी विभाग) यांनकडे सोपविण्यात यावे. गट पाणी पुरवठा अधिका-याने त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या कनिष्ठ अभियंत्यापैकी एका कनिष्ठ अभियंत्यावर ही जबाबदारी सोपवावी व त्यास पाणी गुणवत्ता निरीक्षक असे संबोधवे.

(ब) पाणी गुणवत्ता निरीक्षक हा गट पाणी पुरवठा अधिकारी यांच्या नियंत्रणाखाली काम करेल. त्यांच्यावर मार्गदर्शक अधिका-याचेपण त्यांच्या कामावर देखरेख करण्याच्या दृष्टीने नियंत्रण राहिल.

(क) पाणी गुणवत्ता निरीक्षकांनी तालुक्यातील सर्वच गावांना पुरवल्या जाणा-या पाण्याची गुणवत्ता चांगली आहे किंवा नाही हे स्वतः चाचपक करून तपसून पहावे. एका महिन्यात त्यांनी तालुक्यातील किमान २० टक्के गावांना भेटी द्याव्या.

(ड) पाणी गुणवत्ता अयोग्य आढळल्यास त्यांनी तसे ग्राम पंचायत व गट विकास अधिका-यांना त्वरीत कळवावे.

(ई) पाणी गुणवत्ता निरीक्षकांनी तालुक्यातील सर्वच गावातील पिण्याच्या पाण्याचे उद्भव परिसर अस्वच्छतेमुळे दुषित होऊ नयेत म्हणून ठराविक कालावधीत परिसर स्वच्छता सर्वेक्षण करावे व त्यांनी नोंद नोंदवहीत घेवून त्याचा मासिक अहवाल कार्यकारी अभियंता जिल्हा परिषद व गट विकास अधिकारी (पंचायत समिती) यांना द्यावा.

(फ) ओ.टी. चाचणी, एफ.एफ.सी. चाचणी आणि परिसर स्वच्छता सर्वेक्षणाची वारंवारता परिशिष्ट २ मध्ये निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे राहिल.

(ग) एखाद्या पाण्याच्या उद्भवाची एफ. एफ.सी. चाचणी पुन्हा पुन्हा पॉझिटिव्ह येत असल्यास पाणी नमुना सविस्तर चाचण्या करण्यासाठी जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य प्रयोगशाळेत पाठवावा. त्या उद्भवाचे जवळपास सौचालय त्तर नाही ना वा व इतर बाबीसाठी परिसराचे सर्वेक्षण करावे. प्रयोग शाळेच्या निष्कर्षाची माहिती ग्राम पाणी समिती, गट विकास अधिकारी व कार्यकारी अभियंता जिल्हा परिषद यांना द्यावी.

(८) गट विकास अधिकारी पंचायत समिती यांनी :

(अ) विस्तार अधिकारी (आरोग्य) व ग्रामसेवक यांच्या मदतीने तालुक्यातील सर्वच गावांत पाणी पुरवठा व परिसर स्वच्छता समित्या त्वरीत स्थापित करण्याच्या दृष्टीने मार्गदर्शन व नियंत्रण करावे. अशा स्थापन झालेल्या समित्यांना पाणी गुणवत्ता संनियंत्रण तसेच पाणी पुरवठा यंत्रणेची देखभाल व दुरुस्तीसाठी प्रशिक्षण दिले जाईल याची काळजी घ्यावी. असे प्रशिक्षण, विस्तार अधिकारी (आरोग्य) यांनी कनिष्ठ अभियंता (सिंचन आणि पाणी पुरवठा) आणि वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र यांचे मदतीने आयोजित करावे.

(ब) ग्रामसेवकाकडून पाणी पुरवठा व पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणाच्या बाबतीतचा मासिक अहवाल घ्यावा, अहवालाची छाननी करून ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीस योग्य ते मार्गदर्शन करावे.

(क) तालुक्यातील सर्व गावांचे मासिक अहवालाचे एकत्रिकरण करून तो अहवाल जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी व मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद यांना पुढील महिन्याचे १० तारखेचे आत पाठवावा.

(ड) तालुक्यातील ग्रामपंचायती प्रादेशिक नळ योजनांच्या बाबतीत पाणीपट्टी जमा करून त्याचा ८० टक्के भाग जिल्हा परिषदेला देत आहेत व उर्वरित २० टक्के निधीचा विनियोग योग्य कामासाठीच केला जात आहे तसेच स्वतंत्र नळ पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत पाणीपट्टी जमा करून त्याचा २० टक्के भाग जिल्हा परिषदेला व उर्वरित ८० टक्के भागाचा विनियोग ग्रामपंचायत स्तरावर पाणी पुरवठा कामासाठी केला जात आहे व त्याचे हिशोब ठेवले जात आहेत याबाबत संनियंत्रण ठेवावे.

(ई) ज्या ग्रामपंचायतीकडे पाणी पुरवठा यंत्रणा चालविण्यासाठी खरोखरच निधी अपुरा पडत आहे त्यांना जास्त निधी उपलब्ध करून देण्याबाबत शिफारस करावी. हा निधी जिल्हा परिषदेच्या देखभाल व दुरुस्ती निधीमधून देण्यात यावा. त्यासाठी सदरील निधीमधून अनुदान मिळविण्यासाठी गटविकास अधिका-यांनी जिल्हा पाणी पुरवठा अधिका-यांकडे पाठपुरावा करावा.

(९) जिल्हा पातळीवर पाणी गुणवत्ता नियंत्रण :

(अ) पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाचे व्यवस्थापन पाणी पुरवठा अधिकारी (पाणी व्यवस्थापन कक्ष) हे पाहतील.

(ब) कमीच भागातील पिण्याच्या पाण्याच्या योजनांचे व्यवस्थापन व देखभाल करण्यासाठी जळगांव जिल्हा परिषदे अंतर्गत एक स्वतंत्र पाणी व्यवस्थापन कक्ष स्थापन करण्यात आला आहे. या कक्षाकडे पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाचे देखरेख काम सोपविण्यात आले आहे. अशाच त-हेना पाणी व्यवस्थापन कक्ष इतर सर्व जिल्हा परिषदे अंतर्गत स्थापन करण्यात आल्यात असत असे. हा पातळी प्रमुख कार्यकारी अभियंता आहेत. हा कक्ष जलसंधारण व पाणी

पुरवठा समितीच्या अंतर्गत असेल. जो पर्यंत जिल्हा परिषदांमध्ये असा पाणी व्यवस्थापन कक्ष अस्तित्वात येत नाही तोपर्यंत जिल्हा परिषद पातळीवर पाणी गुणवत्ता नियंत्रणाचे काम कार्यकारी अभियंता लघुपाटबंधारे विभाग यांनी पहावे. कार्यकारी अभियंता पाणी पुरवठा ही पदे लवकरच निर्माण करण्यात येणार आहेत. सदर पदे निर्माण झाल्यानंतर ही जबाबदारी त्यांची राहिल.

(१०) पाणी पुरवठा यंत्रणेची देखभाल व दुरुस्ती :

(अ) परिसर अभियांत्रिकीने तयार केलेल्या प्रादेशिक नळ पाणी पुरवठा योजना जिल्हा परिषदेने ताब्यात घ्यावी. अशा योजनेच्या पाण्याच्या खोतापासून ते गावांतील पाण्याच्या टाकीपर्यंत जिल्हा परिषदेने व्यवस्थापन करावे आणि पाण्याच्या टाकीपासून गावांतर्गतची पाणी वितरण व्यवस्था ग्राम पंचायतीकडे सोपवावी. वैयक्तिक योजनांच्या बाबतीत पाणी पुरवठा योजनेची देखभाल व दुरुस्तीची जबाबदारी संबंधित ग्राम पंचायतीची असेल.

(ब) शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे कि जिल्हा परिषदांना प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजना समाधानकारकरित्या चालविण्यासाठी अडचणींना तोंड द्यावे लागत आहे. याबाबत कारणांचा शोध घेतला असता असे निदर्शनास आले आहे कि अडचणींची मूळ कारणे खालील प्रमाणे आहेत :-

(१) पाणी पुरवठा योजना चालविण्यासाठी आणि योजनांची देखभाल करण्यासाठी प्रशिक्षित कर्मचारी वृंदाचा अभाव.

(२) पुरेसा निधी उपलब्ध नसणे, वित्तीय तरतुदीचा अभाव.

(३) योजनांवरील खर्चाचे वार्षिक निवोजन, खर्चाच्या तपशीलवार नोंदी व खर्चावरील नियंत्रणाचा अभाव.

(क) वरील बाबी लक्षात घेवून आता असे निर्देशित करण्यात येत आहे कि जिल्हा परिषदांनी/ग्रामपंचायतींनी पाणी पुरवठा योजना ताब्यात घेताना योजना चालविण्यासाठी व देखभालीसाठी आणि दुरुस्तीसाठी आवश्यक त्या संख्येत प्रशिक्षित कर्मचारी वृंदाची नियुक्ती करावी.

(ड) प्रादेशिक नळ योजनांच्या संदर्भात पाणी शुध्दीकरणाची, परिसर स्वच्छता ठेवण्याची व संपात्र प्रदुषण टाळण्यासाठी योग्य ती दुरुस्ती करण्याची प्राथमिक जबाबदारी संबंधित जिल्हा परिषदेची राहिल. परंतु गावांतर्गतच्या पाणी पुरवठ्या बाबतीत वरील जबाबदारी संबंधित ग्राम पंचायतीची राहिल.

(ई) परिसर अभियांत्रिकी विभागाकडून कार्यान्वित करण्यात आलेल्या परंतु जिल्हा परिषदेकडे किंवा संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थेकडे हस्तांतरित न झालेल्या योजनांच्या संदर्भात वरील जबाबदारी ही संबंधित परिसर अभियांत्रिकी विभागाच्या अभियंत्याची असेल.

(फ) पाणी शुध्दीकरण केंद्रात पाण्याचे शुध्दीकरण करण्यासाठी प्रशिक्षित कर्मचारी वृंदा नेमावा व अशा केंद्रात :

(१) तीन महिने पुरेस इतका टी.सी.एल. पावडरचा आणि तुरटीचा साठा सदैव उपलब्ध राहिल याची जबाबदारी जिल्हा परिषदेनी असेल. साठा कमी झाल्यास, ग्राम पंचायतीला तात्काळ मेण्यास सांगवे व ग्राम पंचायतीने ३० दिवसांत न घेतल्यास, जिल्हा परिषदेने खरेदी करून ग्राम पंचायतीला पाठवावे. म्हणजे साठा एक महिन्याच्या गरजेपेक्षा कमी होण्यापूर्वीच प्राप्त होईल त्यासाठी खर्च ग्राम पंचायतीकडून यथावकाश वसूल करावा.

(२) प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत ओ.टी. यागणी आणि एफ.एफ.सी. चाचण्या करण्याची सोय जिल्हा परिषदेने करावी.

(११) पाणी गुणवत्ता नियंत्रणासाठी लागणारा निधी :

(अ) शासनाने सन १९८६ मध्ये जिल्हा स्तरावर 'देखभाल व दुरुस्ती निधी' स्थापन केला आहे. सदर निधीत, संबंधित जिल्हा परिषदेने तिच्या उत्पन्नाच्या किमान २० टक्के निधी जमा करावयाचा असतो. या निधीमध्ये ग्राम पातळीवरून जमा होणा-या पाणीपट्टीचा निधीही जमा होईल. प्रादेशिक नळ पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत ग्राम पंचायतीने जमा केलेल्या पाणी पट्टीच्या ऐशी टक्के भाग जिल्हा परिषदेच्या सदरील निधीत जमा करावा व वैयक्तिक योजनांच्या बाबतीत वीस टक्के भाग जमा करावा.

(ब) जिल्हा परिषदांनी या निधीचा विनियोग पाणी पुरवठा योजनांतर्गत पाण्याच्या उद्भवापासून ते समाविष्ट गावांच्या पाण्याच्या टाकीपर्यंतच्या असलेल्या विविध उपांगाच्या देखभाल, दुरुस्ती व व्यवस्थापनासाठी करावा. यात कर्मचा-यांचे वेतन, योजनेसाठी लागणारे सुटे भाग, योजनेच्या वीज बिलावरील खर्च, पाणी शुध्दीकरणासाठी लागणारे टी.सी.एल. पावडर आणि तुरटीची खरेदी इत्यादी बाबींचा समावेश असावा.

(क) या निधीमधून ग्रामपंचायतींनापण पाणी पुरवठा योजना राबविण्यासाठी लागणारा जादा निधी देता येईल.

(१२) टी.सी.एल. पावडर व तत्सम द्रव्ये यांची खरेदी.

(अ) राज्य शासनाच्या पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागामार्फत टी.सी.एल. पावडर निर्मात्या कंपनीबरोबर खरेदीचे दर ठरविले जावेत, खरेदीचे दर ठरविले जात असताना सदरील कंपनीचे टी.सी.एल. योग्य त्या गुणवत्तेचे आहे किंवा नाही (पावडरमध्ये क्लोरीनचे प्रमाण ३३ टक्के असावे) याची अगोदरच चाचणी करून घेण्यात यावी. यासाठी राज्य सार्वजनिक आरोग्य प्रयोगशाळा पुणे या संस्थेकडे टी.सी.एल. पावडरचे नमुने तपासणीसाठी पाठविण्यात यावेत व सदरील संस्थेने चाचणीसाठी पाठविलेल्या टी.सी.एल. ची गुणवत्ता चांगली आहे असे प्रमाणित केल्यानंतरच सदर कंपनीच्या टी.सी.एल. च्या खरेदीचे दर ठरविण्यात यावेत.

(ब) शासनाच्या पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाने टी.सी.एल. पावडर ५०० ग्रॅम किंवा १ किलोच्या गट्ट्यात पुरवठा करण्याबाबत निर्मात्यांना सांगवे.

(क) जिल्हा परिषद, पंचायत समित्या आणि ग्राम पंचायतींनी टी.सी.एल. पावडरच्या खरेदी करण्या अगोदर खरेदी करावयाच्या टी.सी.एल. पावडरची गुणवत्ता चाचणी जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य प्रयोगशाळेत टी.सी.एल. चा नमुना पाठवून करून घ्यावी. गुणवत्ता चांगली असल्यास तीन महिने पुरेल इतक्या टी.सी.एल. चा साठा खरेदी करावा, त्यापेक्षा जास्त टी.सी.एल. खरेदी करून नये.

(ड) जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्यांनी टी.सी.एल. पावडर किंवा तत्सम द्रव्ये (द्रवरूप क्लोरीन आणि क्लोरीन गोळ्या) यांची खरेदी करताना शासनाने केलेल्या दरकरारस अधिन राहून जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, लेखासंहिता १९६८ मधील तरतूदी अनुसार करावी.

(ई) ग्राम पंचायती, पंचायत समित्या व जिल्हा परिषदांमार्फत खरेदी केलेल्या टी.सी.एल. पावडर खरेदीवर वेणा-या एकूण खर्चाच्या ५० टक्के इतकी रक्कम संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांना अनुदान म्हणून देण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. सदर कार्यक्रम महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा, व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ कलम १०० अन्वये संदर्भातील अनुक्रमांक ५ अनुसार हस्तांतरित झालेला असल्याने सदर योजना यानुषंगी हस्तांतरित योजना म्हणून राहिल. संदर्भातील अनुक्रमांक ५ अनुसार याबाबतची कार्ये प्रणाली पुढीलप्रमाणे राहिल.

(१) ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या पाणी शुध्दीकरणासाठी लागणा-या टी.सी.एल. पावडरची खरेदी ग्राम पंचायती, पंचायत समित्या वा जिल्हा परिषदा यांनी नेहमीच्या विहित पध्दतीप्रमाणे प्रथम स्वतःच्या निधीतून करावी. ही खरेदी करण्याची जबाबदारी ग्रामपातळीवर ग्राम पाणी व स्वच्छता समिती/ग्रामपंचायत, तालुका पातळीवर पंचायत समिती, आणि जिल्हा पातळीवर पाणी व्यवस्थापन कक्षाची राहिल. ज्या जिल्ह्यात जिल्हा पातळीवर पाणी व्यवस्थापन कक्षा स्थापन झाला नसेल तेथे ही जबाबदारी कार्यकारी अभियंता, लघु पाटबंधारे विभाग यांचे राहिल.

(२) वरीलप्रमाणे टी.सी.एल. पावडरची खरेदी केल्यानंतर याबाबतची देयके संबंधित ग्रामपंचायती, व पंचायत समित्यांनी जिल्हा परिषदेकडे छाननीसाठी व प्रतिपूर्तीसाठी पाठवावीत.

(३) वरील (२) येथे नमूद केल्याप्रमाणे ग्रामपंचायत व पंचायत समितीकडून मिळालेली टी.सी.एल. पावडरची देयके संबंधित जिल्हा परिषदेने छाननी करावी व ती योग्य असल्याची खात्री झाल्यानंतर संबंधित संस्थाना ५० टक्के अनुदान प्रतिपूर्तीने स्वरूपात मंजूर वसवणे.

(४) जिल्हा परिषदेने टी.सी.एल. पावडरची खरेदी प्रथम त्यांचे निधीतून करून त्यानंतर याबाबतच्या देयकांची छाननी जिल्हा परिषदेच्या वित्त विभागाने करून मान्य खर्चाच्या ५० टक्के रक्कम प्रतिपूर्तीच्या स्वरूपात खालील (६) येथे नमूद केल्याप्रमाणे राज्य शासनाने दिलेल्या अनुदानातून समायोजित करून घ्यावी.

(५) ग्रामपंचायती, पंचायत समित्या व जिल्हा परिषदा यांना टी.सी.एल. पावडर खरेदी खर्चाच्या ५० टक्के देण्यात येणारे अनुदान हे दिनांक ०१ एप्रिल, १९९६ पासून पुढे खरेदी केलेल्या टी.सी.एल. पावडरच्या खरेदीवर अनुषंगे राहिल.

(६) याबाबतचा खर्च 'भागणी क्रमांक वाय-०६, ३६०४, स्थानिक संस्था व पंचायती राज्य संस्था यांना नुकसान भरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे, (दोन) पिण्याच्या पाणी पुरवठा योजनांतर्गत पाणी शुध्दीकरणासाठी लागणा-या टी.सी.एल. पावडर खरेदीवर वेणा-या खर्चाच्या ५० टक्के पर्यंत अनुदान जिल्हा परिषदा व ग्रामपंचायतींना देणे (३६०४-०४८-८)' या लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा व त्याखालील मंजूर तरतूदीतून भागविण्यात यावा.

(१३) वरील स्थानिक स्वराज्य संस्थानी खरेदी केलेल्या टी.सी.एल. ची साठवण योग्य रितीने करावी.

(अ) टी.सी.एल. पावडर देवलेली जागा कोरडी असावी, ओलसर अमू नये.

(व) टी.सी.एल. चा डबा वा पाकीट बंद राहिल, उघडा राहणार नाही याची काळजी घ्यावी.

(क) टी.सी.एल. पावडर सुर्यप्रकाशात ठेवू नये.

(ड) टी.सी.एल. पावडरचे वितरण करताना सुध्दा वरील (अ) ते (क) मधील बाबीं विचारात घ्याव्यात.

(इ) विहिरीच्या पाण्याचे निर्जंतुकीकरण करण्यासाठी टी.सी.एल. पावडर साठयापासून ते विहिरीपर्यंत उघड्या बकेटात घेवून जाऊ नये, ती बंद पाकिटातच घेवून जावे व जातेवेळी सुर्यप्रकाशापासून सुरक्षित ठेवावे. अन्यथा पावडरमधील क्लोरीनचे प्रमाण कमी होईल.

(फ) वरील स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी त्यांच्याकडे असलेल्या टी.सी.एल. पावडरमधील क्लोरीनचे प्रमाण योग्य आहे किंवा नाही याची खात्री करण्यासाठी दर आठवड्यात साठयातील टी.सी.एल. चा नमुना जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य प्रयोग शाळेत तपासणीसाठी पाठवावा.

(१४) स्थानिक स्वराज्य संस्थांनी टी.सी.एल. पावडर किंवा तत्सम द्रव्यासाठी लागणारा निधी उपलब्ध होण्यासाठी त्याचे नियोजन दरवर्षी पुढील वर्षाचे अंदाजपत्रक अंतिम होण्यापूर्वीच करावे व त्यानुसार अंदाजपत्रकात आवश्यक ती तरतूद करण्यात यावी.

(१५) टी.सी.एल. पावडरची खरेदी, त्याची योग्य साठवण, गुणवत्ता चाचणी आणि त्याचे योग्य वितरणाचे संनियंत्रण जिल्हा स्तरावर पाणी व्यवस्थापन कक्षातील कार्यकारी अभियंता किंवा सदरील कक्ष अस्तित्वात आला नसल्यास कार्यकारी अभियंता, लघु पाटबंधारे विभाग यांना करावयाचे असून गट स्तरावर ही जबाबदारी संबंधित गटविकास अधिकारी यांची राहिल.

(१६) वरील दोन्ही अधिकार्यांनी खरेदी केलेल्या टी.सी.एल. पावडरचे घाटप व विनियोग योग्य त-हेने सर्व स्तरावर होईल हे कटाक्षाने पहावे. सदर प्रकरणी आवश्यकतेनुसार तांत्रिक महकार्य (टी.सी.एल. पावडरची गुणवत्ता ठरवणे) जिल्हा परिषद स्तरावर जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांनी तर पंचायत समितां स्तरावर वैद्यकीय अधिकारी प्राथमिक आरोग्य केंद्र यांनी करावे.

(१७) साधरोगांचे नियंत्रण करण्यासाठी सार्वजनिक आरोग्य विभागास द्रवरूप क्लोरीन किंवा क्लोरीन गोळ्यांचा साठा प्रत्येक प्राथमिक आरोग्य केंद्रात व उपकेंद्रात ठेवावा लागेल. अशा द्रवरूप क्लोरीनची व क्लोरीन गोळ्यांची खरेदी व वितरण सार्वजनिक आरोग्य विभागानेच करावे.

(ब) पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षण :

पाणी पुरवठा व वितरण करणा-या यंत्रणा योग्य गुणवत्तेचे पाणी उपलब्ध करून देतात किंवा नाही याची पडताळणी करणारी यंत्रणा ही स्वतंत्र असावी. बहुमानानुसार पाण्याच्या गुणवत्तेमध्ये काही बदल आढळत असतील तर (सिझनल ट्रेन्ड) ते निश्चित करणे, पाणी दुषित होण्याची मुळ कारणे शोधणे आणि त्यावर करावयाच्या उपाय योजनेबाबत सल्ला देणे, पाणी पुरवठा योजने अंतर्गतच्या विविध उपांगाची सुरक्षितता व परिणामकारकता आजमावणे व त्याबाबतही सल्ला देणे इत्यादी पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षणाच्या कामाची जबाबदारी राज्यशासनाच्या सार्वजनिक आरोग्य विभागानी राहिल. जिल्हा पातळीवर पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षणाची जबाबदारी जिल्हा आरोग्य अधिकार्यांची राहिल. सार्वजनिक आरोग्य विभागाने प्रत्येक ग्रामीण रुग्णालयात एफ.एफ.सी. चाचणी करण्यासाठी सुविधा निर्माण कराव्यात.

पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षणार्थ आरोग्य विभागाने खालील बाबी विहित पध्दतीने व नियमितपणे, परिशिष्ट-२ अनुसार पार पाडावयाच्या आहेत.

(१) पाण्याचे निर्जंतुकीकरण केले जाते किंवा नाही हे पाहण्यासाठी पाण्याची ओ.टी. चाचणी करणे.

(२) ओ.टी. चाचणी निमित्तक अराल्यास पाणी नमुना जंतु परिक्षणासाठी (एफ.एफ.सी. चाचणी) पाठवणे.

(३) पाणी दुषित होण्याची संभाव्य कारणे शोधण्यासाठी आर्कस्मिक पारिसर स्वच्छता सर्वेक्षण करणे.

(अ) ग्रामपातळीवर.

(१) गांव पातळीवर पाण्याची गुणवत्ता तपासण्यासाठी बहुउद्देशिय कर्मचा-याने पाण्याची ओ.टी. चाचणी करावी.

(२) अशी ओ.टी. चाचणी नळयोजनेच्या बाबतीत गावांतील त्या त्या भागाच्या शेवटच्या नळ्यासमूह-सुरुवात करून, पुढील वशी नळ्याच्या पाण्याची वा घरातील साठविलेल्या पाण्याची चाचणी करावी. विहिरीच्या बाबतीत सर्वच पाण्याच्या पाण्याच्या विहिरीची चाचणी करावी.

(३) पिण्याचे पाणी साठविण्याची व पाणी पिण्यासाठी घेण्याची पध्दत जर योग्य नसेल तर पाणी दुषित होऊ शकते म्हणून गावाच्या प्रत्येक भागातील काही घरातील पिण्यासाठी साठवलेल्या पाण्याचीपण ओ.टी. चाचणी करावी.

(४) ओ.टी. चाचणीचे निष्कर्ष बहुउद्देशिय कर्मचा-यांनी नोंदवहीत नोंदवावेत. ओ.टी. निगोटिक् असल्यास ते ग्रामीण पाणी पुरवठा कर्मचारी किंवा ग्राम पाणी पुरवठा समितीच्या निदर्शनास आणून द्यावे. पाणी साठवण्याची व पाणी घेण्याच्या अयोग्य पध्दतीमुळे पाण्याचे प्रदुषण संभवत असल्यास ग्रामपाणी समितीच्या सहाय्याने जनतेला आरोग्य शिक्षण द्यावे.

(५) ओ.टी. निगोटिक् असल्यास सुक्ष्म जंतू तपासणीसाठी पाणी नमुना घ्यावा व संबंधित प्राथमिक आरोग्य केंद्रात द्यावा.

(६) प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या वैद्यकीय अधिका-यांनी पाणी नमुने ग्रामीण रुग्णालयास एफ.एफ.सी. चाचणीसाठी पाठवावेत. सदरील चाचणीचा निष्कर्ष ग्राम पंचायतीस/ग्रामपाणी समितीस किंवा ग्रामपाणी कर्मचारी किंवा ग्रामसेवकांस कळवावा.

(७) एखाद्या पाणी उदभवाची एफ.एफ.सी. चाचणी पुन्हा पुन्हा पॉझीटिव्ह येत असल्यास सदरील उदभवाच्या पाण्याचा नमुना सविस्तर सुक्ष्म जंतू तपासणीसाठी जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य प्रयोग शाळेस पाठवावे, व उदभवाच्या परिसराचे स्वच्छतेच्या बाबतीत सर्वेक्षण करून प्रदुषणाचे कारण शोधवे व त्यावर उपाय ग्रामपंचायतीस सुचवावे.

(८) प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या आरोग्य सहाय्यकांनी बहुउद्देशिय कर्मचा-यांना या कामी मार्गदर्शन करावे व त्यांच्या कामाचे पर्यवेक्षण व संनिर्वाण करावे.

(९) बहुउद्देशिय कर्मचा-यांनी पाणी तपासणीचा मासिक अहवाल वैद्यकीय अधिका-याला द्यावा.

(१०) वैद्यकीय अधिका-यांनी प्राथमिक आरोग्य केंद्राचा संकलित अहवाल प्रत्येक महिन्यात १० तारखेच्या आत जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांना पाठवावा व त्याची प्रत गट विकास अधिकारी पंचायत समिती यांना द्यावी.

(ब) तालुकापातळीवर :-

(१) पाणी पुरवठा योजनांची दुरुस्ती व देखभाल वेळीच व्हावी यासाठी शासनाने ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग क्रमांक प्रापापु-१०९३/सीआर८३१/३९-अ, दिनांक ११ जानेवारी, १९९४ च्या परिपत्रकान्वये जिल्हयातील सर्व पूर्ण व कार्यान्वीत योजनांचे सर्वेक्षण करण्याबाबतचे आदेश दिले आहेत. सदर आदेशानुसार जिल्हयातील सर्व योजनांचे सर्वेक्षण करण्याबाबतचे आदेश दिले आहेत. सदर आदेशानुसार जिल्हयातील सर्व योजनांचे सर्वेक्षण दरवर्षी ऑक्टोबर ते जानेवारी या कालावधीत करावयाचे आहे.

(२) या सर्वेक्षणामध्ये गटपातळीवरील विस्तार अधिकारी (आरोग्य), पाणी गुणवत्ता निरीक्षक, पाणी गुणवत्ता पर्यवेक्षकांची नेमणूक झाली नसल्यास कॉन्स्टे अभियंता (मिंचन व पाणी पुरवठा), वैद्यकीय अधिकारी प्राथमिक आरोग्य केंद्र, त्या त्या भागात कार्यरत बहुउद्देशिय कर्मचारी व आरोग्य सहाय्यक यांनी भाग घ्यावयाचा आहे. याबाबतची जबाबदारी विस्तार अधिकारी (आरोग्य) यांनी राहिल.

(३) सदरील सर्वेक्षणात फक्त तांत्रिक स्थापत्य विषयक बाबीकडे लक्ष न देता संबंधित गावात/वाडीत परिसर स्वच्छतेची परिस्थिती कशी आहे तसेच तेथे पाणी शुध्दीकरणासाठी आवश्यक औषधी द्रव्ये उपलब्ध आहेत किंवा कसे याकडेही लक्ष द्यावे.

(४) असे सर्वेक्षण ज्या गावात पाणे पुरवठ्याची कोणतीही योजना नाही आणि ग्रामस्थ पिण्यासाठी विहिरीचे किंवा झतपंपाचे पाणी वापरतात अशा गावावेही करण्यात यावे.

(५) एखाद्या पाणी उदभवाची एफ.एफ.सी. चाचणी पुन्हा पुन्हा पॉझीटिव्ह येत असल्यास सदरील उदभवाच्या पाण्याचा नमुना सविस्तर सुक्ष्म जंतू तपासणीसाठी जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य प्रयोग शाळेस पाठवावे, या उदभवाच्या परिसराचे स्वच्छतेच्या बाबतीत सर्वेक्षणकरून प्रदुषणाचे कारण शोधवे व त्यावर उपाय ग्राम पंचायतीस सुचवावे.

(६) ज्या गावात/वाडीत योजनेच्या बांधकामात बिघाड झाल्यामुळे किंवा तेथे पाणी शुध्दीकरण व्यवस्थित होत नसल्यामुळे किंवा योजनेच्या जवळपासचा परिसर अस्वच्छ असल्यामुळे किंवा इतर कोणत्याही कारणामुळे पाणी पुरवठा सुरक्षित नसेल अशा गावांविषयी/वाड्यांविषयी संबंधित प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या वैद्यकीय अधिका-यांनी शासनाने विहित केलेले लाल रंगाचे प्रमाणपत्र (लाल कार्ड) देणे आवश्यक राहिल. तसेच ज्या गावांतील/वाड्यांतील योजनेचे पाणी पिण्याच्या दृष्टीने सुरक्षित असेल त्या गावांविषयी/वाड्यांविषयी वैद्यकीय अधिका-यांनी विहित हिरव्या रंगाचे प्रमाणपत्र (हिरवे कार्ड) द्यावे. अशाप्रकारे सर्वेक्षण दरवर्षी माहे ऑक्टोबर ते जानेवारी या कालावधीत पूर्ण

झाल्यानंतर त्याचा एकात्रित अहवाल गट विकास अधिकार्यांनी जिल्हा आरोग्य अधिका-यांमार्फत जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना द्यावा, मुख्य कार्यकारी अधिका-यांकडे जो एकात्रित अहवाल प्राप्त होईल त्या आधारे पुढील प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी. सर्वेक्षणाने काम योग्य रितीने होत आहे किंवा नाही हे पाहण्याची जबाबदारी जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांची राहिल.

(क) जिल्हा पातळीवर :-

(१) जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने सदर सर्वेक्षणात आढळून आलेल्या योजनांच्या चुटींचा आढावा दिनांकित घेवून ज्या गावांसाठी/वाड्यांसाठी लाल रंगाचे प्रमाणपत्र प्राप्त झाले असतील अशा ठिकाणी पाणी पुरवठा योजनांची दुरुस्ती, पाण्याचे प्रदुषण क्षमतेच्यासाठी व शुध्द पाणी पुरवठा करण्याच्या दृष्टीने, करणे आवश्यक असल्यास, अशा योजनांच्या दुरुस्तीचा कालवध कृती आराखडा आखून सदर कृती आराखड्यास जिल्हा पाणी पुरवठा समितीची मान्यता घ्यावी.

पाणी पुरवठा योजनांची दुरुस्ती वेळीच होते किंवा नाही हे पाहण्याचा न त्याचप्रमाणे जिल्हा आरोग्य अधिकारी जबाबदारी जिल्हा स्तरावर जिल्हा पाणी पुरवठा समिती व तिची कार्यकारी समिती (प्रमाण पाणी पुरवठा) यांच्या वैयक्तिकरित्या या कामास जिल्हा परिषदेच्या पाणी व्यवस्थापन कक्षाचे कार्यकारी अभियंता, हा कक्ष अस्तित्वात आला नसल्यास लघु पाटबंधारे विभागाचे कार्यकारी अभियंता व परिसर अभियांत्रिकी बांधकाम विभागाकडील योजनांच्या संदर्भात कार्यकारी अभियंता, परिसर अभियांत्रिकी बांधकाम विभाग हे जबाबदार राहतील.

(२) लाल रंगाचे प्रमाण पत्र मिळालेल्या गावांत/वाड्यांत सर्व पाणी पुरवठा योजनांची दुरुस्ती मे महिना अखेर पर्यंत पूर्ण करणे आवश्यक राहिल.

(३) लाल रंगाचे प्रमाणपत्र मिळालेल्या गावांत/वाड्यांत पाणी पुरवठा योजनांची दुरुस्ती करण्यासाठी योग्य ती कार्यवाही पावसाळ्यापूर्वी केली जाईल हे जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी कटाक्षाने पहावयाचे आहे.

(४) पावसाळा सुरु होण्यापूर्वी मे महिन्याच्या अखेर किंवा जून महिन्याच्या सुरुवातीस पूर्वी लाल रंगाचे प्रमाणपत्र मिळालेल्या प्रत्येक गावांस/वाड्यांस संबंधित प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या वैद्यकीय अधिका-यांनी परत भेट देवून तेथे पाणी पुरवठा सुरक्षित व्हाय या दृष्टीने आवश्यक ती सुधारणात्मक कार्यवाही करण्यात आली आहे किंवा कसे हे स्वतः पाहून पुढील पावसाळ्यात तेथे पाणीपुरवठा सुरक्षित/असुरक्षित असल्यास अनुक्रमे हिरव्या रंगाचे/लाल रंगाचे प्रमाणपत्र विहित प्रपञ्चात द्यावे.

(५) वरीलप्रमाणे फेरसर्वेक्षणामध्ये लाल रंगाचे प्रमाणपत्र मिळालेल्या गावांत/वाड्यांत दूषित पाणी पुरवठ्यांमुळे साथ उद्रेक झाल्यास (अ) अशा साथीचा उद्रेक टी.सी.एल. फाउंडरच्या वापरातील चुटीमुळे झाला असल्यास या साथ उद्रेकांसाठी गाव पातळीवर ग्रामपंचायत आणि वैयक्तिकरित्या ग्रामसेवक तसेच तालुका पातळीवर पंचायत समिती आणि वैयक्तिकरित्या गटविकास अधिकारी/गट पाणी पुरवठा अधिकारी तसेच जिल्हा पातळीवर जिल्हा परिषद आणि वैयक्तिकरित्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी व जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी हे जबाबदार राहतील. (ब) साथीचा उद्रेक पाणी पुरवठा यंत्रणेतील दोषामुळे किंवा पाणी पुरवठा यंत्रणेची अपेक्षित दुरुस्ती वेळेवर न केल्यामुळे झाला असल्यास त्यास संबंधित ग्रामपंचायत व वैयक्तिकरित्या ग्रामसेवक तसेच तालुका पातळीवरील पाणी पुरवठा निरीक्षक आणि जिल्हा पातळीवर कार्यकारी अभियंता (पाणी व्यवस्थापन कक्ष) किंवा कार्यकारी अभियंता, लघु पाटबंधारे विभाग हे जबाबदार राहतील. परिसर अस्वच्छतेमुळे असून पाणी पुरवठा झाल्यासु त्यास संबंधित ग्राम पंचायतीस जबाबदार धरले जाईल.

(६) शुध्द पाणी पुरवठा व साथरोग नियंत्रण कामावर संनियंत्रण :

(१) पाणी पुरवठा योजनांचे नियमित संवेक्षण करणे, त्यानुषंगाने आवश्यक दुरुस्ती वेळेवर करणे या संपूर्ण कामाचे पर्यवेक्षण व संनियंत्रण करण्याची सर्वसाधारण जबाबदारी जिल्हा स्तरावर 'जिल्हा पाणी पुरवठा समितीची', जिल्हा परिषद स्तरावर पाणी व्यवस्थापन कक्ष किंवा जलसंधारण व पिण्याचे पाणी पुरवठा समितीची आणि वैयक्तिक स्तरावर मुख्य कार्यकारी अधिका-यांची व जिल्हा पाणी पुरवठा अधिका-यांची राहिल.

(२) विभागीय स्तरावर विभागीय अयुक्तानी पाणी पुरवठा नियंत्रण आणि सर्वेक्षण या दोन्ही बाबतीत नियमितपणे दरमास आढावा घेऊन याने संनियंत्रण करणे व त्याचा अहवाल शासनाच्या पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागात दर महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत पाठवावा.

(३) परिसर स्वच्छतेविषयी व पाणी शुध्दीकरणाविषयी ग्राम पातळीवर योग्य तो कार्यवाही करण्यात येईल हे पाहण्याची जबाबदारी जिल्हा स्तरावर जलसंधारण व जिल्हा पाणी पुरवठा समितीची व वैयक्तिक रित्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी व जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी यांची राहिल.

(४) जिल्हा परिषदेच्या जलसंधारण व पिण्याचे पाणी पुरवठा समितीने खालील बाबींचे नियमित संनियंत्रण करावयाचे आहे.

(अ) टी.सी.एल. पावडरची उपलब्धता सर्व स्तरावर आहे किंवा नाही याचा दरमहा आढावा घेणे.

(ब) पाणी नमुना तपासणीच्या अहवालाचा दरमहा आढावा घेणे.

(क) टी.सी.एल. पावडरच्या नमुने तपासणीच्या अहवालाचा दरमहा आढावा घेणे.

(ड) कमी दर्ज्याची टी.सी.एल. पावडर पुरविण्या-या उत्पादकावर नियमानुसार कार्यवाही करण्यासाठी ग्राम पंचायतीने उत्पादकाचे नाव जलसंधारण व पाणी पुरवठा समितीस कळवावे. सदरील समितीने संश्लेषित कार्यवाही करण्यासाठी शासनास कळवावे.

(५) विभागीय मुख्य अभियंत्यांनी दरवर्षी जून महिन्यात वैद्यकीय अधिकार्याने दिलेल्या लाल रंगाच्या व हिरव्या रंगाच्या प्रमाणपत्रे मिळालेल्या गावांचा आढावा घ्यावा आणि विभागीयतेत त्या जिल्हा परिषदा/पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतींनी उल्लेखनीय कामगिरी केली असेल त्या त्या संस्थांना सोनेरी रंगाचे प्रमाणपत्र (प्रशस्तीपत्र) देण्यात यावे.

(६) पाणी शुध्दीकरणकामी वर नमुद केल्याप्रमाणे कार्यवाही न केल्यास यासाठी वैयक्तिकरित्या जे कर्मचारी/अधिकारी जबाबदार असतील त्यांचे विरुद्ध शिक्षाप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

(७) ग्रामपंचायतीने त्यांना नेमून दिलेली जबाबदारी योग्यप्रकारे पार न पाडल्यास संबंधित ग्रामपंचायतीच्या सरपंचा विरुद्ध मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ मधील कलम-३९ प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी. ग्रामसेवक कार्यवाही न करण्यास जबाबदार आढळल्यावर त्यांचे विरुद्ध नियमानुसार विभागीय चौकशी करण्यात यावी.

(८) पावसाळा सुरु होण्यापूर्वी एखाद्या पंचायत समिती क्षेत्रातील ५० टक्के पेक्षा जास्त गावांत वैद्यकीय अधिकार्यांनी फेरसर्वेक्षणांती दिलेली प्रमाणपत्रे लाल रंगाची असतील तर सर्वसाधारणपणे संबंधित पंचायत समितीस आणि वैयक्तिकरित्या गटविकास अधिकारी आणि पाणी पुरवठा निरीक्षक यांना जबाबदार धरून यांच्याविरुद्ध योग्य ती कार्यवाही करावी.

(९) ग्रामपंचायत, पंचायत समिती आणि जिल्हा परिषद यांनी या योजनेतर्गत त्यांच्यावर सोपविण्यात आलेली जबाबदारी पार पाडली नाही तर यथास्थित मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम १९५८ किंवा महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ मधील तरतूदीनुसार त्यांच्या विरुद्ध कार्यवाही करण्यात यावी.

(क) माहिती व्यवस्थापन प्रणाली :

प्रत्येक पातळीवर पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणांतर्गत केल्या जात असलेल्या कामाची वस्तुनिष्ठ माहिती विहित नमुन्यात व ठराविक कालावधीत योग्य त्या अधिका-यांना व कर्मचा-यांना मिळणे अत्यंत महत्त्वाचे असते, त्यामुळे पुढील कालावधीसाठी करावयाचे कामाचे नियोजन, तातडीने हाती घ्यावयाची कामे, आढळलेल्या त्रुटी दूर करणे, कामाचे संनियंत्रण करणे व वेगवेगळ्या विभागांचा समन्वय साधणे, आर्थिक तरतूद करणे इत्यादी बाबतीत महत्त्वाचे निर्णय घेणे सुकर होते. त्यामुळे केलेल्या कामांचे अहवाल वस्तुनिष्ठ व अचूक असले पाहिजेत आणि योग्य वेळेत योग्य त्या अधिका-यांस वा कर्मचा-यांस मिळाले पाहिजेत अन्यथा चुकीच्या माहितीमुळे किंवा अपूर्ण माहितीमुळे चुकीचा निर्णय घेतला जाऊ शकतो. अहवाल देण्यात दिरंगाई झाल्यास निर्णय घेण्यासपण दिरंगाई होते, याचे पर्यायान साधरोग देण्यात होऊ शकते. म्हणून केलेल्या कामाची अचूक माहिती व ठराविक तारखेस पाठवण्याचे व त्या अहवालावरून योग्य तो निर्णय घेवून अहवाल पाठवणा-या अधिका-यास वा कर्मचा-यास मार्गदर्शन वा आदेश ठराविक तारखेस पाठवण्याचे गांभीर्य सर्व संबंधितांना कळले पाहिजे आणि त्याप्रमाणे कृती झाली पाहिजे. सदरील अनुषंगाने खालीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत.

(१) पाणी गुणवत्ता निबंधनासाठी माहिती व्यवस्थापन प्रणाली :-

(अ). गावपातळीवरील पाणी पुरवठा कर्मचारी किंवा पाणी शुध्दीकरणासाठी नेमलेल्या इतर व्यक्तीने पाण्याचे निर्जंतुकीकरण, ओ.टी. चाचणी, एफ.एफ.सी. चाचणीचे निष्कर्ष विहित नमुन्यात दर आठवड्यास ग्रामसेवकास घ्यावेत. ग्रामसेवकांनी योग्य तो निर्णय पाणी पुरवठा कर्मचा-यांस पुढील आठवड्यात कार्यन्वित करण्यासाठी सांगावेत.

(ब) पाणी पुरवठा कर्मचारी व इतर कर्मचारी यांनी वरील कार्यवाहीचा मासिक अहवाल विहित नमुन्यात गटविकास अधिका-यास प्रत्येक महिन्याच्या १ तारखेस द्यावा. या अहवालाची चर्चा ग्रामपाणी समितीच्या मासिक सभेत करून घेतलेले निर्णय पुढील महिन्यात कार्यान्वित करण्यासाठी ग्राम पाणी पुरवठा कर्मचा-यांस मार्गदर्शन करण्यात यावे.

(क) ग्रामसेवकांनी हा मासिक अहवाल गटविकास अधिकारी (पंचायत समिती) यांना दर महिन्यात ५ तारखेचे आत पोहोचेल असा पाठवावा आणि गट विकास अधिका-यांनी अहवालावरील त्यांचे अभिप्राय वा आदेश वा मार्गदर्शन ग्रामसेवकास दर महिन्यात ८ तारखेचे आत प्राप्त होतील असे पाठवावे.

(ड) गट विकास अधिका-यांनी (पंचायत समिती) ग्रामसेवकांच्या अहवालांचे संकजन करून संकलीत मासिक अहवाल मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद यांना दर महिन्यात २० तारखेचे आत मिळेल असा पाठवावा. मुख्य कार्यकारी अधिकारी वा उप मुख्य कार्यकारी अधिका-यांनी या अहवालावर त्यांचा अभिप्राय वा आदेश वा मार्गदर्शन गटविकास अधिका-यांस दर महिन्याच्या २५ तारखेच्या आत मिळेल असे पाठवावे.

(ई) पाणी गुणवत्ता निरीक्षक किंवा कनिष्ठ अभियंता (सिंचन व पाणी पुरवठा) यांनी ओ.टी. चाचणी, एफ.एफ.सी. चाचणी, स्वच्छता सर्वेक्षणाचा अहवाल दरमहा २ तारखेचे आत गटविकास अधिकारी (पंचायत समिती) आणि दरमहा ५ तारखेचे आत कार्यकारी अभियंता पाणी गुणवत्ता नियंत्रण व देखभाल) पाणी व्यवस्थापन कक्ष जिल्हा परिषद यांना मिळेल अशा रितीने पाठवावा.

अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर त्यावरील अभिप्राय वा आदेश वा मार्गदर्शन गट विकास अधिका-यांनी आणि कार्यकारी अभियंता यांनी अनुक्रमे दर महिन्याच्या ५ तारखेच्या १० तारखेच्या आत पाणी गुणवत्ता पर्यवेक्षकास कळवावा.

(फ) कार्यकारी अभियंत्यांनी याबाबतचा संकलित मासिक अहवाल मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना दर महिन्यात ३० तारखेचे आत द्यावा. या अहवालावर जिल्हा परिषदेच्या पाणी पुरवठा समितीच्या मासिक सभेत चर्चा व्हावी व घेतलेले निर्णय गट विकास अधिका-यांस दर महिन्यात २५ तारखेच्या आत कळवावेत, त्यावरून गट विकास अधिका-यांनी पाणी गुणवत्ता निरीक्षकाबरोबर चर्चा करून त्यांच्या पुढील कामाचे नियोजन करावे.

(ग) ग्रामीण रुग्णालयाच्या अधिका-यांनी एफ.एफ.सी. चाचणीचा अहवाल पाणी नमुना पाठवणा-या व्यक्तिस/संस्थेस पाणी नमुना मिळालेपासून ४ दिवसाचे आत पोहोचेल असा पाठवावा.

(ह) जिल्हा सार्वजनिक आरोग्य प्रयोगशाळांनी पाण्याच्या नमुन्याचे सुक्ष्मजंतू परिक्षण अहवाल पाणी नमुना मिळालेपासून ८ दिवसाचे आत त्या व्यक्तिस/संस्थेस मिळेल असा पाठवावा.

(ज) ग्रामसेवकांनी पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणासाठी झालेल्या मासिक खर्चाचा अहवाल गट विकास अधिका-यास दर महिन्यात ५ तारखेपर्यंत पाठवावा व गट विकास अधिका-यांनी संकलित मासिक खर्चाचा अहवाल मुख्य कार्यकारी अधिका-यांना १० तारखेपर्यंत मिळेल असा पाठवावा.

(२) पाणी गुणवत्ता सर्वेक्षणासाठी माहिती व्यवस्थापन प्रणाली :-

(अ) बहुउद्देशिय कर्मचारी आणि आरोग्य सहाय्यकांनी ओ.टी. चाचणी, एफ.एफ.सी. चाचणी आणि परिसर स्वच्छता सर्वेक्षणाचा मासिक अहवाल वैद्यकीय अधिकारी प्राथमिक आरोग्य केंद्र आणि गट विकास अधिकारी (पंचायत समिती) यांना प्रतिमाह अनुक्रमे २ तारखेस व ५ तारखेस द्यावा.

वैद्यकीय अधिका-यांनी प्राथमिक आरोग्य केंद्राच्या बहुउद्देशिय कर्मचा-यांच्या सभेत चर्चा करून पाणी गुणवत्ता चांगली राखण्यासाठी करावयाच्या कार्यवाहीचा अहवाल गट विकास अधिका-यांना दर महिन्यांच्या १० तारखेच्या पूर्वी मिळेल असा पाठवावा.

या अहवालात सुचविलेली कार्यवाही करण्यासाठीची माहिती पाणी गुणवत्ता निरीक्षकास गट विकास अधिका-यांनी द्यावी.

(ब) वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र यांनी संकलित मासिक अहवाल दर महिन्याच्या २० तारखेपूर्वी जिल्हा आरोग्य अधिका-यांना मिळेल असा पाठवावा.

(क) जिल्हा आरोग्य अधिका-यांनी जिल्हाचा संकलित मासिक अहवाल १२ तारखेपर्यंत मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद आणि कार्यकारी अभियंता पाणी व्यवस्थापन कक्ष यांना द्यावा.

जिल्हा आरोग्य अधिका-यांनी वैद्यकीय अधिका-यांना त्यांच्या मासिक अहवालावरील अभिप्राय वा मार्गदर्शन वा आदेश प्रत्येक महिन्याच्या १५ तारखेपर्यंत मिळतील असे पाठवावे.

(ड) विस्तार अधिकारी (आरोग्य) यांनी ओ.टी. चाचणी, एफ.एफ.सी. चाचणी आणि परिसर स्वच्छता सर्वेक्षणाचा ३ मासिक अहवाल वैद्यकीय अधिकारी आणि गट विकास अधिकारी यांना दर महिन्यात अनुक्रमे ५ तारखेपर्यंत व २ तारखेपर्यंत मिळेल असा पाठवावा.

(ई) गट विकास अधिका-यांनी विस्तार अधिका-यांच्या अहवालावरून योग्य ती कार्यवाही करण्यासाठी ग्रामसेवकास दर महिन्यात ८ तारखेपर्यंत कळवावे.

(फ) पंचायत समिती स्तरावर होणा-या सभेत पाणी गुणवत्ता संनियंणाच्या अहवालांवर गट विकास अधिका-यांनी वैद्यकीय अधिकारी, विस्तार अधिकारी (आरोग्य) आणि पाणी गुणवत्ता निरीक्षक यांचेबरोबर चर्चा करून पुढील कार्यवाहीसाठी निर्णय घ्यावेत व लगेच ग्रामसेवकांना कळवावेत.

(ग) वैद्यकीय अधिका-यांनी विस्तार अधिकारी (आरोग्य) यांचा अहवाल जिल्हा आरोग्य अधिका-यांना १० तारखेच्या पूर्वी मिळेल असा पाठवावा.

(ह) जिल्ह्याचा संकलित अहवाल जिल्हा आरोग्य अधिका-यांनी १२ तारखेपर्यंत मुख्य कार्यकारी अधिकारी आणि कार्यकारी अभियंता (पाणी व्यवस्थापन कक्ष) यांना द्यावा.

(ज) जिल्हा आरोग्य अधिका-यांनी आपले अभिप्राय वा आदेश वा मार्गदर्शन वैद्यकीय अधिका-यांना १५ तारखेपर्यंत मिळेल असे पाठवावे.

(ल) कार्यकारी अभियंत्यांनी या अहवालाच्या परिसर स्वच्छता सर्वेक्षणाच्या बाबतीत जिल्हा आरोग्य अधिका-यांशी चर्चा करून योग्य त्या सूचना पाणी गुणवत्ता निरीक्षकास १५ तारखेपर्यंत मिळतील असा पाठवावा.

शासन परिपत्रक क्रमांक ग्रापापु-१०१४/सीआर-८९६/३९-अ, दिनांक १४ जून १९९४ मधील प्रपत्र अ.व.क.ड.ई.फ.म. आणि य तसेच तक्ता क्रमांक १ ते ५ हे सदर शासन निर्णयाचे सहपत्र म्हणून विहित करण्यात येत असून ते पूर्वीप्रमाणेच वापरात रहातील.

सदर शासन निर्णय ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग तसेच सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नवाने,

(र.न. देशमुख)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- (१) मा. राज्यपालांचे सचिव.
- (२) मा. मुख्यमंत्र्यांचे सचिव.
- (३) मा. उपमुख्यमंत्र्यांचे सचिव.
- (४) सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
- (५) सर्व विभागीय आयुक्त.
- (६) सर्व जिल्हाधिकारी.
- (७) सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
- (८) सर्व जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी.
- (९) संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- (१०) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र पाणी पुरवठा व जलनिःसारण मंडळ, मुंबई.
- (११) मुख्य अभियंता (ग्रामीण), महाराष्ट्र पाणी पुरवठा व जलनिःसारण मंडळ, मुंबई.

- (१२) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
- (१३) सह संचालक, आरोग्य सेवा, सेंट्रल बिल्डिंग, पुणे.
- (१४) उप संचालक, आरोग्य सेवा मंडळ (सर्व).
- (१५) सर्व परिसर अभियांत्रिकी मंडळाचे अधिक्षक अभियंता.
- (१६) सर्व गट विकास अधिकारी.
- (१७) सार्वजनिक आरोग्य विभाग/ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग/नियोजन विभाग/वित्त विभाग/अन्य मंत्रालयीन विभाग.
- (१८) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.
- (१९) निवड नस्ती, पापु-०७.

परिशिष्ट - १

वैयक्तिक पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत व प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीतही गावांतर्गत पाणी पुरवठ्याच्या बाबतीत पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणाची संपुर्ण जबाबदारी संबंधित ग्राम पंचायतीची राहिल. ग्राम पंचायतीला ही जबाबदारी पार पाडणे सुकर व्हावे म्हणून ग्राम पंचायतीला सल्ला देण्यासाठी ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती स्थापन करण्यात यावी.

(१) ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीची रचना पुढील प्रमाणे असावी :-

(१अ) समितीत कमितीकमी ५ सभासद राहतील, गावाच्या ग्रामपंचायतीचे सरपंच हे समितीचे पदसिध्द अध्यक्ष असतील व निवडून आलेल्या स्त्रीपंच प्राथमिक शाळेच्या मुख्याधिका/स्त्री शिक्षिका व अंगणवाडी शिक्षिका या

पदसिध्द सदस्य असतील आणि ग्रामसेवक/ग्राम विकास अधिकारी, पदसिध्द सदस्य-सचिव रहातील. वारिवाप, खाली निर्देशितप्रमाणे ग्रामस्थांस प्रतिनिधित्व देण्यात यावे -

- (अ) गावाच्या प्रत्येक वाडीतील एक ग्रामस्थ.
- (ब) गावातील महिला मंडळाचे दोन प्रतिनिधी.
- (क) गावात माध्यमिक शाळा असल्यास, त्या शाळेचे मुख्याध्यापक.
- (ड) अनुसूचित जाती/जमातीचा प्रतिनिधी.
- (ई) अल्पसंख्यानंश प्रतिनिधी.
- (फ) पुतक मंडळाचा एक प्रतिनिधी.
- (ग) गट ग्राम पंचायत असल्यास प्रत्येक वाड्यातील वा वस्तोतील एक प्रतिनिधी घेणे अनिवार्य आहे.

टीप :- सरपंच, स्त्रीपंच, प्राथमिक शाळेच्या मुख्याधिका/स्त्रीशिक्षिका व अंगणवाडी शिक्षिका ज्या वाडीत राहत असतील त्या वाड्यांना वेगळे प्रतिनिधित्व देण्यात येऊ नये.

(१ब) या समितीच्या सदस्यत्वासाठी (पदसिध्द सदस्य वगळून) किमान वयानंदा १८ वर्षे पूर्ण व शैक्षणिक पात्रता किमान ४ थी इयत्ता उत्तीर्ण अशी राहिल. परंतु, अनुसूचित जाती/जमातीच्या ग्रामस्थांस समितीचे सदस्यत्व देता येईल.

(१क) समितीचा कालावधी संबंधित ग्राम पंचायतीच्या सरपंच/सदस्यांच्या कालावधी इतका राहिल.

(१ड) समितीच्या सदस्यांची निवड ग्राम सभा करील.

(१ई) समितीत जास्तीत जास्त व शक्य असल्यास ५० टक्क्यापर्यंत सदस्य स्त्रिया राहतील.

(१फ) ज्या गावांसाठी ग्राम पंचायती आस्थापित झालेल्या नाहीत, अशा गावांस संबंधित पंचायत समितीचे सल्ल्याने गट विकास अधिकारी समिती आस्थापित करतील व संबंधित अटीच्या अधीन राहून ग्रामस्थांची सदस्य म्हणून निवड करतील. संबंधित गाव ज्या विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांच्या क्षेत्र असेल ते विस्तार अधिकारी, (पंचायत) सदर समितीचे अध्यक्ष राहतील. अशा समितीचे अध्यक्ष सयानुमते समितीच्या सदस्यांपैकी एका सदस्यांची उपाध्यक्ष म्हणून निवड करतील व अध्यक्षांच्या अनुस्थितीत उपाध्यक्ष समितीचे अध्यक्ष म्हणून काम करतील. गावाच्या प्राथमिक शाळेतील शिक्षिका अथवा शिक्षिका नसल्यास, अन्य कोणत्याही सदस्याची समितीचे सचिव म्हणून अध्यक्ष नियुक्ती करतील.

२. ग्राम पाणीपुरवठा व परिसर स्वच्छता समितीचे कार्यक्षेत्र :- समितीच्या कार्यक्षेत्र शासनाने ग्राम पंचायतीच्या हद्दीतील गावाचे/गावातील सर्व सार्वजनिक उद्भव, पाणी पुरवठ्यासाठी केलेली व्यवस्था व पाणवडे येतील.

३. ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीची कर्तव्ये :-

(अ) ग्राम पाणीपुरवठा कर्मचारी :-

ग्राम पाणीपुरवठा व परिसर स्वच्छता समितीने आपल्या गावातील सुरक्षित व काम करण्यास उत्सुक असलेल्या व्यक्तीची निवड करून त्याची ग्राम पाणीपुरवठा कर्मचारी म्हणून नेमणूक करण्यासाठी ग्राम पंचायतीकडे शिफारस करावी. या व्यक्तीस योग्य प्रशिक्षण देण्याच्या दृष्टीने ग्राम पंचायतीस मार्गदर्शन करावे. ग्राम पंचायतीने या व्यक्तीचे मानधन/पगार जमा झालेल्या पाणीपट्टीतून भागवावा. समितीने ग्राम पाणीपुरवठा कर्मचा-यांच्या कामाचे पर्यवेक्षण करण्यात ग्राम पंचायतीला मदत करावी व तो आपली कर्तव्ये वेळेवर आणि नोटपणे पार पाडतो आहे किंवा नाही यावर नियंत्रण ठेवण्याबाबत मार्गदर्शन व मदत करावी.

ग्राम पाणीपुरवठा कर्मचा-याची कर्तव्ये खालीलप्रमाणे रहातील. :-

(१) गावातील सर्व पिण्याच्या पाण्याच्या उद्भवाची नोंद ठेवणे.

(२) गावात नळपाणी पुरवठा असल्यास -

(अ) पाणी वेळेवर सोडणे व सर्व वाड्या, वस्त्यांना पुरेशा प्रमाणात पाणी मिळेल याची खात्री करणे.

(ब) नळपाणी पुरवठा यंत्रणेत निर्माण झालेल्या किरकोळ विधाडाची दुरुस्ती करणे.

(क) दररोज ओ.टी. चाचणी घेणे. ओ.टी. साठी पाणी नमुना गावातील प्रत्येक भागातील वाड्या, वस्त्यांतील शेवटच्या नळापासून घ्यावयास सुरुवात करून पुढील काही नळांच्या पाण्याची ओ.टी. चाचणी करावी व निष्कर्ष नोंदवहीत लिहावे.

[पृष्ठ १२ व १३ वरील परिशिष्ट - १ पुढे वाचू]

[३] ओ.टी. निरीटक अल्पात बाधी म्मुना घेवून एक एक ही बाधनीसाठी पाठवावा, जॉन ओ.टी. निरीटक अल्पात बाधीही ग्राम बाधीपुरवठा समिती व बाधी पुरवठ्याची निगा राखवा-मा कनिष्ठ अभियंत्यात पायी.

[३] गावात बाधी पुरवठा विहिरी व हातभंगमा अल्पात -

- [अ] सर्व विण्याच्या बाण्याच्या विहिरीच्या बाण्यात टी.सी.एल. योग्य प्रमाणात व योग्य पध्दतीचा प्रवेक करून टाकावे.
- [ब] विण्याच्या बाण्याच्या सर्व विहिरीच्या बाण्याची ओ.टी. बाधी दररोज घ्यावी व निवड्याची नोंद नोंदवलीत घ्यावी.
- [क] ओ.टी. निरीटक अल्पात बाधी म्मुना घेवून एक एक ही. बाधनीसाठी पाठवावा व त्याची नोंद नोंदवलीत घ्यावी. त्यानंतर लगेच त्या विहिरीत टी.सी.एल. टाकून बाधी निवडून करावे.
- [४] विण्याच्या बाण्याच्या सर्व उभयथा बाधेतातगा वरिलर स्वच्छ राहिल पायी काळजी घ्यावी.
- [५] बाधी पददी म्मुनीत ग्रामसेवकात म्मत करावी.
- [६] त्याने केलेल्या कामाची माहिती वेळोवेळी ग्रामसेवक व ग्राम पंचायतीत घ्यावी.
- [७] ग्रामसेवक माहितीत केलेल्या कामाचा मासिक अहवाल विहित म्मुनात ग्रामसेवकात पावा.

[४] सार्वजनिक विहिरी :-

सार्वजनिक विहिरीच्या बाबतीत समितीने वाली निर्देशिल्या बाबीबाबत पध्ता घेण्याबाबत ग्रामपंचायतीत मार्गदर्शन व म्मत करावी.

- [१] सार्वजनिक विहिरीतील गाळ दोन वर्सात किमान एकदा तरी उपलब्धता घेतो.
- [२] सार्वजनिक विहिरीत पोटाव्यास अथवा अन्य कारणासाठी कोणीही व्यक्ती उतरून पायी पाय/अनुभव केले जात नाही.
- [३] सार्वजनिक विहिरीच्या परिसरात कपडे धुणे, भांडी धावणे, अर्घोळ करणे, जनावरे धुणे, गाल्मूज विखरून, दुन्याची आलेमाई व्यवहार केला जात नाही. तसेच विहिरीवर झाडांच्या काड्या आल्यामुळे विहिरीत पासाधावीचा अथवा पक्ष्याची पिण्या घडत नाही.
- [४] कताचे कडे/सार्वजनिक-बाधी लंडात, सार्वजनिक विहिरीच्या लागण्या परिसरात अस्तित्वात नाहीत.
- [५] सार्वजनिक विहिरीच्या पडझड झाल्यात ती पूर्वत हुस्थितीत रहाण्याच्या दृष्टीने ग्राम पंचायतीभाषत कार्यावाही करण्यात घेतो.

[५] हातभंग/वीजभंग :-

विद्युत विहिरीवर वस्तविण्यात आलेल्या हातभंग/विद्युतपंपाबाबत समितीने वाली निर्देशिल्या बाबीबाबत पध्ता घेण्यासाठी ग्रामपंचायतीत मार्गदर्शन व म्मत करावी.

- [१] हातभंगच्या बांधणी अथवा वीजभंगच्या काळीबाध्यांनी गावातील मुले घेवून त्याची मोडतोड होत नाही
- [२] विद्युत विहिरीतील बाण्याचा उपलब्धता मोडणा वर प्रमाणावर विण्याबाबतिलिखत अन्य कारणासाठी करण्यात घेतू नाही.
- [३] विद्युत विहिरीसाठी बाण्यात आलेल्या ओटपावर कपडे धुले जात नाहीत. तसेच, सधर ओटे/पुढलेल्या स्थितीत नाहीत.
- [४] विद्युत विहिरीच्या आख्यातुत सातभा-वा बाण्यात वाट काढून ते दूरवर सोडून घेण्यात घेतो, ते परिसरात साधून मुरत नाही. तसेच, विद्युत विहिरीच्या परिसरात कताचे कडे/सार्वजनिक अथवा खासगी लंडात नाहीत.
- [५] हातभंग/वीजभंग नापुस्तक झाल्यात, त्याची वेळोवेळी दुस्तुती केती जात आहे.
- [६] हातभंग/वीजभंगासाठी विहित केलेली बाधी ग्राम पंचायतीभाषत ग्रामसेवक बाधीच्या भाषे माहितीत १५ तारखे-पर्यंत विख्या परिवेकडे भरती जात आहे.

[६] म्मत घेवना :-

म्मत घेवना ही बाधी पुरवठ्यासाठी बाधनीयता करण्यात आलेली अल्पता महागडी व अर्धेच उपायपोजता आहे, हे लक्षात घेवून समितीने या उपायपोजकेल्या बाबतीत काळजीपूर्क वाली निर्देशिल्याप्रमाणे पध्ता घेण्यासाठी ग्रामपंचायतीत मार्गदर्शन व म्मत करावी.

- [१] बाधनीय उपायपोजः टाकी व बाधनीय टाकीची जगा तसेच, गावात वस्तविण्यात घेवा-वा म्मतबाधः ही जगा म्मत घेवना लंडात अर्धेच बाधः म्मतने/मार्गदर्शन ग्रामपंचायती लोय होईल

प्रपत्र - अ

(हिरव्या रंगाचे प्रमाणपत्र)

(वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र पाणी सुरक्षित पिण्याच्या पाण्याबाबत द्यावयाच्या प्रमाणपत्राचा नमुना)

प्र मा ण प त्र

(क्रमांक 1/2)

जिल्हा:
गाव/पाडी:

तालुका:
जनगणना क्र.

श्री. _____ वैद्यकीय अधिकारी प्राथमिक आरोग्य केंद्र _____
तालुका _____ जिल्हा _____ प्रमाणित करतो की, गावातील/वाड्यातील
पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत सुरक्षित असून ते सुरक्षित ठेवण्यासाठी खात्रीलप्रमाणे पूर्वतयारी/कार्यवाही करण्यात आली आहे.

1. पाणी शुध्दीकरणासाठी आवश्यक असलेल्या साधनसामुग्रीचा (टिसीएल पाचडर, द्रव क्लोरिन, क्लोरिन गोळ्या, इत्यादी) पुरवठा ग्राम पंचायतीकडे उपलब्ध आहे.
2. पाणी शुध्दीकरण सामुग्रीचा साठा प्रमाणित असल्याची पडताळणी ग्राम पंचायतीने केली आहे.
3. पाणी शुध्दीकरणाची कार्यवाही करण्यासाठी जबाबदार कर्मचा-यां/व्यक्तींची नियड/नियुक्ती ग्राम पंचायतीने केली आहे.
4. नळ पाणी पुरवठा योजनेच्या _____ ठिकाणी पाणी शुध्दीकरणाची उचित व्यवस्था करण्यात आली आहे. नळांमधील गळत्यांची दुरुस्ती करण्यात आली आहे.
5. विहिरींच्या कठड्यांची व परिसराची आवश्यक तेथे दुरुस्ती करण्यात आली आहे.
6. हातपंप, बोअरवेल इत्यादी पाणी पुरवठ्याची साधने व परिसर सुरक्षित ठेवण्याची व्यवस्था सशम यंत्रणेने केली आहे.
7. पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत असुरक्षितच राहणार आहेत. अशा ठिकाणी ते स्रोत पिण्याच्या पाण्यासाठी असुरक्षित असल्याचे फ्लोक लावण्यात आले आहेत.
- x 8. अन्य महत्वाची बाब.

वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र.

x वैद्यकीय अधिका-यांच्या मते महत्वाचा असणारा इतर कोणताही तपशील, उदा. पाण्याचे नमुने.

टिप:- सबर प्रमाणपत्र क्रमांक 1 चे स्वरूपात ऑक्टोबर ते जानेवारी या कालावधीत सर्व्हेक्षणाचे आधारे तर क्रमांक 2 चे स्वरूपात मे, जून महिन्यात फेर सर्व्हेक्षणाअंती द्यावयाचे आहे.

प्रपत्र - व

(लाल रंगाचे प्रमाणपत्र)

(वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र यांनी असुरक्षित पाणी पुरवठ्याबाबत धावप्याच्या प्रमाणपत्राचा नमुना)

प्र मा ण प त्र

(क्रमांक 1/2)

जिल्हा:
गाव/वाडी:तालुका
जनगणना क्र.

मी, _____ वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र _____ तालुका _____ जिल्हा _____ प्रमाणित करतो की, _____ या गावातील/वाड्यातील पिण्याच्या पाण्याचे स्त्रोत सुरक्षित नाहीत. हे पिण्याच्या पाण्याचे स्त्रोत सुरक्षित ठेवण्यासाठी आवश्यक असलेली व खाली नमूद करण्यात आलेली पूर्वतयारी/कार्यवाही करण्यात आलेली नाही.

1. पाणी शुध्दीकरणासाठी आवश्यक असलेल्या साधनसामुग्रीचा (टीसीएल पावडर, द्रव क्लोरीन, क्लोरीन गोळ्या, इत्यादी) पुरवठा ग्राम पंचायतीकडे उपलब्ध नाही.
2. पाणी शुध्दीकरण सामुग्रीचा उपलब्ध साठा प्रमाणित असल्याची पडताळणी ग्राम पंचायतीने केलेली नाही.
3. पाणी शुध्दीकरणाची कार्यवाही, करण्यासाठी जबाबदार कर्मचा-यांनी/व्यक्तींनी निवड/नियुक्ती ग्राम पंचायतीने केलेली नाही.
4. गळ पाणी योजनेच्या _____ ठिकाणी पाणी शुध्दीकरणाची उचित व्यवस्था करण्यात आलेली नाही. गळपाणी गळत्यांची दुरुस्ती करण्यात आलेली नाही.
5. सौख्य जोडलेल्या यादीनुसार विहिरीच्या कठड्यांची व परिसराची आवश्यक दुरुस्ती सक्षम यंत्रणेने केलेली नाही.
6. हातपंप, बोरवेल, इ. पाणी पुरवठ्याची साधने व परिसर सुरक्षित ठेवण्याची व्यवस्था, सक्षम यंत्रणेने केलेली नाही.
7. ज्या पिण्याच्या पाण्याचे स्त्रोत असुरक्षितच राहणार आहेत. अशा ठिकाणी ते स्त्रोत पिण्याच्या पाण्यासाठी अस्ुरक्षित असल्याचे फलक लावण्यात आलेले नाहीत.
8. अन्य महत्त्वाची बाब.

वैद्यकीय अधिकारी, प्राथमिक आरोग्य केंद्र.

X वैद्यकीय अधिकारी-यांच्या मते महत्त्वाचा असणारा इतर कोणताही तपशील उदा पाण्याचे नमुने.

टिप:- सदर प्रमाणपत्र क्रमांक 1 चे स्वरूपात ऑक्टोबर ते जानेवारी या काळावधीत सर्वेक्षणाचे आधारे तर क्रमांक 2 चे स्वरूपात मे/जून महिन्यात फेर सर्वेक्षणांती धावप्याचे आहे.

पाणी पुरवठा साठ्याचे शुध्दीकरणासाठी लागणारे-या टी.सी.एल. ची गरज

अ. क्र.	पाणी साठा प्रकार	टी. सी. एल. ची गरज	
1.	खिन्न पिहिर	प्रत्येक विधान विहिरीस 300 ग्रॅम	सहा महिन्यातून एक वेळ
2.	सार्वजनिक विहिर	1000 लिटर पाण्यात 5 ग्रॅमप्रमाणे	दैनंदिन पाणीसाठा लिटर मध्ये $\times 5$ ग्रॅम = 1000 एका विहिरीसाठी दैनंदिन
3.	नळ पाणी पुरवठा	टाकीची क्षमता	-"- ग्राम एका वेळेस शुध्दीकरणासाठी

वरील सुत्राचा वापर करून एकूण विहिरींच्या/पाणी साठ्यांच्या संख्येनुसार मासिक/वार्षिक गरज काढण्यात यावी.

प्रश्न "ड" - 1

पचायत समिती -

जिल्हा :-	पचायत समिती :-
अ. क्र. 1	स. तो. प. र. पावडर
2.	स. तो. प. र. पावडर
3.	स. तो. प. र. पावडर
4.	स. तो. प. र. पावडर
5.	स. तो. प. र. पावडर
6.	स. तो. प. र. पावडर

प्रश्न "ड" - 2

जिल्हा :-	पचायत समिती :-
अ. क्र. 1	स. तो. प. र. पावडर
2.	स. तो. प. र. पावडर
3.	स. तो. प. र. पावडर
4.	स. तो. प. र. पावडर
5.	स. तो. प. र. पावडर
6.	स. तो. प. र. पावडर

22

"प्रपत्र ६"

मुख्य कायदार अधिकारी यांना गट विकास अधिकार्यांच्या समेत मागील शुध्दीकरणसंबंधी घ्यावयाच्या आढाव्याचा तक्ता.

शिल्ले :-

महिना :-

वर्ष :-

अ. क्र.	संजुक्तांचे नाव	रकूण गवाची संख्या	दैनंदिन टी.सी.एल वापराची पध्दत चालू आहे/नाही.	मागील मुदत आढळलेल्या गावाची संख्या	टी.सी.एल. उपलब्ध नसलेल्या गावांची संख्या	साय तुल आलेली गावे	साय झाली नाही शोधून काढलेले गावे	देवी अहळयानंतर केलेली कारवाई.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.

१
२०
१

23 - 23

प्रपत्र "फ"

पाणी पुरवठा - पाणी शुध्दीकरण नोंदवही

गावाचे नांव :- जोखीमग्रस्त गावे/गावे
लोकसंख्या :-
सरपंचाचे नांव :- पाणी शुध्दीकरण करणा-या कर्मचा-याचे नांव :-
ग्रामसंकेतचे नांव :- प्रशिक्षणाचा दिनांक :-

नोंद घेईत खालील तबक्यामध्ये माहिती देयावी

तक्ता क्र. 1

गावातील पाणी पुरवठा साधनांची माहिती:

अ.क्र.	पाणी पुरवठा सोयीचा प्रकार (स्थानिक नावानुसार)	संख्या		
		एकूण	वापरात	बंद
1.	विधन विहिरी			
2.	हातपंप			
3.	सार्वजनिक विहिरी	माजगापे (मिटरमध्ये) (विहिरीचा व्यास)		पाण्याची खोली
	1)			
	2)			
	3)			
	4)			
4.	नळपाणी पुरवठा योजना	टाकीची ( ) क्षमता (लिटर)	वर्तव संख्या	स्टेज पोस्ट संख्या घरकुडी नळ फर्निचर संख्या
5.	निर्धारित पाणी पुरवठा साधने नसली कारणाने बंद असल्यास,			
6.	कर्नाठी पाणी पुरवठ्याच्या सोयी (विहिरी, ओढे, टँकर, इ. चा उल्लेख करावा)			
	1)			
	2)			
	3)			

24

प्रपत्र "३"

तक्ता क्र. 1

टी. सी. एल. साठा व गुणवत्ता नियंत्रण

अ. क्र.	पुरवठा करणा-याचे नांव (पं. स./मि.प.)	दिनांक	पुरवठा कि. नं.	उत्पादकाचे नाव उत्पादनाची तारीख वेंच क्र. बलोरीनचे प्रमाण	नमुना प्रयोग शाळेत पाठविण्याची तारीख	निष्कर्ष
---------	--------------------------------------	--------	----------------	---	--------------------------------------	----------

कार्यवाही

तक्ता क्र. 2

टी. सी. एल. साठा दैनंदिन वापर नोंद

अ. क्र.	तारीख	पाणी साठा प्रकार	एकूण पाणी (लिटर)	वापरलेली टि. सी. एल.	सिल्लक साठा	ओ.टी. टेस्ट	निष्कर्ष
---------	-------	------------------	------------------	----------------------	-------------	-------------	----------

पाणी नमुने तपासणी अहवाल.

अ. क्र.	पाणी साठा प्रकार	पाणी वगुना घेतल्याची तारीख	अहवाल प्राप्त झाल्याची तारीख व निष्कर्ष	कार्यवाही
---------	------------------	-------------------------------	--	-----------

* आठवड्यातून एक पाणी नमुना प्रत्येक पाणी साठा उद्भवणाऱ्यातून पाठवावा.

साथीची माहिती देणे ग्रामपंचायतीचे वैधानिक कर्तव्य आहे.

(हे पत्र वैद्यकीय अधिका-वास समक्ष द्यावे व पोहोच घ्यावी.)

प्रति,

वैद्यकीय अधिकारी,

प्रा. आ. केंद्र

गौजे _____ येथे तारीख _____ पासून उलटी-मुलाव/ताप/कावळ
साय सुरु झाली असून, एकूण _____ लागण _____ मृत्यू झाले आहेत. ताबडतोब
औद्योगोपचारांनी सोय करावी.

आपला,

दिनांक: -

सरपंच/ग्रामसेवक

- 1) विनाविलंब साथीची माहिती देण्यामुळे सत्वर औद्योगोपचार करून मृत्यू टाळता येतात.
- 2) वास होता उलटी/मुलावा, करा उपचार क्षार संजीवनीचा.
- 3) शुध्द पाणी हेच जीवन, यास्तव करा त्याचे सेवन.
- 4) जेवणापूर्वी घुवा हात, जेवणानंतर घुवा दात.

प्रति,

_____
_____
_____
_____

27

- २५ -

तक्ता क्रमांक 1

साथीची सर्वसाधारण माहिती

- 1) साथीच्या रोगाने नांव :-
- 2) साथ लागणग्रस्त गावाचे नाव व लोकसंख्या :-
- 3) तालुक्याचे व जिल्ह्याचे नाव :-
- 4) प्र. आ. केंद्राचे नाव :-
- 5) प्रथम लागण दिनांक :-
- 6) वैद्यकीय अधिकारी यांनी जिल्हा रत्तरापर साथीची माहिती कळविल्याचा दिनांक :-
- 7) साथीची माहिती उभिरा कळविल्याचा त्याची नांगणे. :-
- 8) साथीची उभिरा माहिती कळविल्याबद्दल जि. आ. अ. / मु. का. अ. यांनी केलेली कार्यवाही :-
- 9) साथ संपुष्टीपर्यंत एकूण लागण मृत्यू :-
- 10) साथ समाप्त झाल्याची तारीख :-
- 11) वयोगटानुसार व लिंगानुसार एकूण लागण मृत्यू :-

अ. क्र.	वयोगट	पुरुष		स्त्री	
		लागण	मृत्यू	लागण	मृत्यू
1)	0 ते 1 वर्ष				
2)	2 ते 5 वर्ष				
3)	6 ते 14 वर्ष				
4)	15 ते 44 वर्ष				
एकूण					

- 12) लागणग्रस्त गावागध्ये आरोग्य खाक आढे किंवा काय असल्यास एकूण. :-
- 13) लागणग्रस्त गावात काम करणा-या कर्मचा-यांचे मुख्यालय. :-
- 14) त्यांच्या मुख्यालयापासून लागणग्रस्त गावाचे अंतर. :-
- 15) रंगधित कर्मचा-यां मुख्यालयात राहतो किंवा नाही. :-
- 16) लागणग्रस्त भागातील आरोग्य परियोजनाचे काम बसण्या-या मुख्यालयाचे नांव. :-

एच-९९९(१०००-१२-९०)

- 17) आरोग्य पर्यवेक्षक मुख्यालयात राहतात किंवा नाही. :-
- 18) आरोग्य पर्यवेक्षकाच्या मुख्यालयापासून लागणग्रस्त गावाचे अंतर. :-
- 19) लागणग्रस्त गावापासून प्राथमिक आरोग्य केंद्राचे अंतर. :-
- 20) उपवेष्टात पुरुष किती कर्मचारी काम करतात त्याची वर्गवारी व नावे. :-
- 21) प्राथमिक आरोग्य केंद्रामध्ये कार्यरत वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची संख्या व नावे. :-
- 22) उद्रेक स्वरूपात साथ उद्भवण्याच्या अगोदर 3 महिने लागणग्रस्त गावास अधिकारी व कर्मचारी यांच्या भेटीचा तपशिल व तारखा। :-
- अ) जिल्हा आरोग्य अधिकारी, :-
- जिल्हा शल्य चिकीत्सक :-
- ब) सहा. जिल्हा आरोग्य अधिकारी निवासी वैद्यकीय अधिकारी किंवा मुख्यालयातील रात्ररोम पथक वैद्यकीय अधिकारी :-
- क) वैद्यकीय अधिकारी, प्रा. आ. केंद्र :-
- ड) पर्यवेक्षक :-
- इ) बहुउद्देशीय कर्मचारी :-
- फ) इतर कर्मचारी (संवर्ग लिहावा) :-
- 23) लागणग्रस्त गावामध्ये साथीच्या रोगाची प्रतिबंधक लसटोचणी केली होती किंवा काय? :-
- 24) लागणग्रस्त गावातील पिण्याचे पाणी पुरवठा व्यवस्था आणि त्याची पुरवठानिहाय संख्या :-
- अ) नदी
- ब) तलाव/तळे
- क) ओढा/अस
- ड) विहिर - 1) खाजगी
2) सार्वजनिक
- इ) कूपमसिका - 1) थोडक्यात (हस्तपंप)
2) विद्युत्पंप
- फ) नळ योजना - 1) कायमस्वरूपी
2) सातपुरती

- 25) उद्रेक स्वरुपात साय सुक होण्याअगोदर 3 महिन्यांच्या काळावधीत त्या गावातील घेतलेले नमुने याची आकडेवारी व प्रयोग शाळेचा अहवाल.

अ.क्र.	महिना	घेतलेले नमुने	सपासणी अहवालातील निष्कर्ष	
			योग्य	पाणी
		पाणी	योग्य	अयोग्य

- 26) दुग्धित नमुने आढळल्यास करण्यात आलेली कार्यवाही (सत्यप्रत जोडावी) :-
- 27) लागणग्रस्त गावातील ग्रामपंचायतीत उपलब्ध असलेल्या विलचिंन पावडरच्या साठ्याची माहिती.

अ.क्र.	महिना	एकूण विलचिंन पावडर
--------	-------	--------------------

- 28) विलचिंन पावडर उपलब्ध नसल्यास साठा उपलब्ध करून घेण्यासाठी केलेली कार्यवाही.
- 29) अ) ग्रामपंचायतीने
ब) पंचायत समितीने
क) जिल्हा आरोग्य अधिकारी
लागणग्रस्त गावात साय होण्याअगोदर उद्रेक स्वरुपात साय झाली होती काय?
थ) उद्रेक स्वरुपात झालेल्या सायीचे नाव?
ब) साय झाल्याची तारीख व समाप्तीची तारीख
क) सायीमध्ये झालेले एकूण लागण मृत्यू.
- 30) संवधित प्र. आ. केंद्रात/ /न. द. येथे औषधांचा साठा पुरेशा प्रमाणात होता किंवा काय?
- 31) साय संदर्भात आवश्यक साठा किती उपलब्ध होता त्याची सविस्तर माहिती.

30

तक्ता क्रमांक 2

(अ) तार्थ्याच्या काळातील माहिती

नकाचे नाव :-

तबुका :-

जिल्हा :-

साथरोगाचे नाव :-

नाकाची लेकसंख्या :-

प्राथमिक आरोग्य केंद्र :-

व. क्र. लागण दिनांक एकूण लागण मूट्टू माहिती कोणी कळविली

कांग्राला कळविली

कळविल्याचा दिनांक

कशाचे कळविला

वे. अ. भेटीचा दिनांक वि. आ. अ.

लापणांचे संभाव्य कारण

-२८-

च) साथीच्या काळातील नणो/शौच/रक्त नमुने इतर तपासणीची माहिती
 1) लागणारे गवतातील लेण्याच्या नव्याचा पुरवठा योजना -

अ. क्र.	दिनांक	नयसणास्तो अतले नमुने संख्या	द्विमत आढळले नमुने संख्या	दुयत पाणी पुरवठा
		पाणी शौच रक्त इतर	पाणी शौच रक्त इतर	शुध केत्याचा दिनांक

क) साथीच्या काळातील सर्वेक्षणाची माहिती

अ. क्र.	लागणारे गवतात करणारे आलेल्या सर्वेक्षणाचा दिनांक	सर्वेक्षणात आढळून आलेल्या रुग्णांची संख्या	स्वीमित रोग्याच्या घरातील किती लोकाना उपचार केले उपचार केलेली संख्या व दिनांक	उपचाराचा तपशील	किती घरे निजंतु केली व कशां दिनांकात	आरोग्य शिक्षण तपशील

32

ड) साधीच्या काळात रुग्णावर उपचाराने उघडण्यात आलेल्या कक्षाची माहिती

विविधित कस	वाह्य दुष्ण संख्या	साधन्य रुग्णालय	वैद्यकीय महाविद्यालय	राष्ट्रीय निगम संख्या	तज्ञ पथकाच्या भेटीत विनाक
आंतररुग्ण संख्या	1				
	2				
		3			
					4

✓

33

वाराणसी प्रजासत्ताक संसदीय सभा

संघ संसदीय सभा

अ. क्र.	नाम	वय	लिंग	संघ संसदीय सभा	संघ संसदीय सभा	संघ संसदीय सभा
1.	2. i	3.	4.	5.	6.	7. 8

टीप:- मृत्यू झाला असल्यास, प्रत्येक मरणाचा मृत्यू संगोपन फॉर्म भरून तो या अहवालासोबत पाठवावा.

संख्य क्र. 3

पाणी पुरवठा योजना

1. फावाचे नळ :-
2. लोकसंख्या :-
3. पाणी पुरवठा योजनेचे स्वरूप विहिर/हातपंप/तात्पुरती/नळ योजनेचा कायमस्वरूपी नळ योजना. :-
4. हातपंपाचा नळ :-
5. नळ योजनेचा ज्यांच्या ताब्यात आहे त्यांचे पूर्ण नाव/पत्ता व पत्राचे मंजर (ऑफिस/घर) :-
6. मरपंप यांचे पूर्ण नाव पत्ता :-
7. हातपंपाचा यांचे संपूर्ण नाव, पत्ता :-
8. नळ योजनेची जुनी/नवी पाईप लाईन केव्हा सुरु झाली दिनांक. :-
9. सध्या कोणत्या गावाची पाणी पुरवठा योजना आहे :-
10. नळ योजना तयार करित असताना त्यात काही दोष आहे काय? :-
11. सेंटलिंग टँक, सेंट्रीफुगल टँक, फिल्ट्रेशन टँक, क्लोरिनेशन टँक यांची व्यवस्था आहे काय? :-
12. तुरटी, टीसीएल, साठा मरपूर आहे काय? किती खाटा आहे, लिहावे :-
13. पाणी शुध्दीकरण करणा-या जबाबदार व्यक्तीचे नाव :-
14. टी सी. एल. व तुरटी तपासणी अहवालाच्या प्रती :-
15. पाण्याच्या ताठ्याच्या टाकीची क्षमता :-
16. गावीत राहा महिन्यात पाणी पुरवठा योजनेबाबत पाणी नमुने घेतल्याचा तक्ता व तपासणी अहवालाच्या प्रती :-
17. पाणी मूषित दिसून आल्यास ज्या पत्राने/तारेने/फोन नं. सूचना दिल्या त्याच्या प्रती. :-
18. क्लोरिनेशन/नळ कळतीमुळे जर साय उदभवली असेल तर त्याचे नक्की कारण. :-
(सविस्तर स्थिती दर्शक नकाशा)
19. नळ कळत्याचा आकडा व तारीखवार दुरुस्ती केलेल्या अहवालाच्या प्रती. :-
20. विहिरीच्या हातपंपाच्या पाण्यामुळे साय उदभवली असल्यास त्याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा तपशिल. :-

साथीचे रोन उद्रेक स्वरूपात झालेल्या गावाच्या ५ कि.मी. अंतराच्या परिसरामध्ये प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून केलेल्या योजनांची गाहिती सादर करण्याकरिता नवीन विहित नमुना:-

उक्ता क्र. ४

१. लागणग्रस्त गावाचे नांव :-
२. लागणग्रस्त गावाच्या ५ कि.मी. अंतराच्या असलेल्या गावाचे नावे :-
३. गाव निहाय लोकसंख्या :-
४. प्रत्येक गावाच्या पिण्याच्या पाण्याच्या पुरवठ्याची व्यवस्था :-
५. प्रतिबंधक लसटोचणी किती व्यक्तींना टोचली :-
६. एकूण किती पिण्याच्या पाण्याचे नमुने घेतले? :-
निष्कर्ष:- पिण्यास योग्य
पिण्यास अयोग्य
७. गावनिहाय पिण्याच्या पाण्याचे विहिरींचे नियमित निर्जंतुकीकरण :-
अ) खाजवी विहिरी
ब) सार्वजनिक विहिरी.
८. प्रत्येक गावामध्ये इतर भाषीने होणा-या पाणी पुरवठ्याच्या नियमित निर्जंतुकीकरणाबाबत
अ) जेंकवेत
ब) हापसे
क) विहिरीवरील विजेच्या पंपाद्वारे पुरविण्यात येणारे
ड) शरे, ओढे
इ) इतर
९. शेरा

रोगाचे नाव:- _____

1. मध्याचे नाव
2. वय/लिंग
3. संपूर्ण पत्ता
गाव
तालुका
4. गावाची लोकसंख्या
5. रोग लक्षण
6. रोग लागणे सुरु झाल्याची तारीख
7. दवाखान्यात दाखल झाल्याची तारीख व वेळ
8. उपचार सुरु केल्याची तारीख व वेळ
9. मृत्यूची तारीख व वेळ
10. रोग होण्याची कारणे
(दुधित पाणी, अन्न, इतर)
11. उपचार कोणी केले व कोठे
12. दवाखान्यात भरतीच्या वेळी रुग्णांची स्थिती
13. केलेल्या उपचारांचा तपशिल
14. जलसंजिवन (ओ आर एस) चा वापर केला होता काय
15. दवाखान्यात औषधांचा पुरेसा साठा होता काय ?
16. संबंधित रुग्णाचा शीच/उलटी रक्त व इतर नमुना
तपासणीसाठी घेतला होता काय ?
17. शीच, उलटी, रक्त तपासणी अहवाल
18. वैद्यकीय अधिकारी यांचा निरीक्षण शीर
19. निराला आरोग्य अधिकारी यांचा निरीक्षण शीर

37

ग्रामीण पाणी उपलब्धता व सावधान नियंत्रण

कुली योजना

अ.क्र.	कृती	प्रत्येक कुलीस आवक्यावर अर्थ	संनिवृत्त कारणाने प्राप्त/नसलेले	कालावधी	अर्थ
1.	2.	3	4.	5	6.
	<u>ग्राम पंचायत स्तरावर कार्यावाही</u>				
1.	1) उपपंचायतमंडळास भवतासाठी अर्थोपेक्ष प्रकल्पसाठी अतिरिक्त निधी आणीताना मत्ताने प्रत्येक 3-1 मध्ये तयार झालेल्या वट विकास आयोगातून अर्थ प्राप्त होणे.	ग्रामसंचालक ग्रामपंचायत पुरवठा व अतिरिक्त प्रकल्प समिती.	वट विकास अधिकारी	दर-दर मनुष्याचे अक्षर	
2.	दैनंदिन पध्दती नुसार प्रकल्प/ग्राम पंचायत मंडळातून अर्थ प्राप्त होणे.				
3.	दैनंदिन पध्दती नुसार प्रकल्प/ग्राम पंचायत मंडळातून अर्थ प्राप्त होणे.				
4.	सकल सार्वजनिक प्रकल्प/ग्राम पंचायत मंडळातून अर्थ प्राप्त होणे.	ग्रामसंचालक/ सरपंच		सकल	सर्व पाणी साठवणे मंडळ स्तरावरून त्यातील पाणी नोंद किती अक्षर याचे नोंद होणे.

25-
907-1

1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	ज्योतिष पावडर खरीदीसाठी पंचायत समिती सेस अनुदानात तरतूद करणे सक्षम ग्रामांचा ज्योतिषाचा अंदाजपत्रकात नोंद करणे.	गट विकास अधिकारी	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्र. प.)	फुडुवारी अखंड	
2.	ग्रामपंचायतीकडून आलेल्या प्रस्तावाचा विचार करून ग्रामपंचायतीला ज्योतिष पावडर पुरवणे व अतिरिक्त मागणीचा प्रस्ताव (गोळ्या/द्वय इ. सारखा) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, खचकंडे प्रपत्र ३-२ मध्ये पाठविणे.	विस्तार अधिकारी (आरोग्य)	-	15 मार्चपर्यंत	
3.	ज्योतिष पावडर खरेदी करणे	गट विकास अधिकारी	-	31 मार्च पूर्वी	
4.	ज्योतिष पावडरचा नमुना प्रयोग शाळेत पाठवून दर्जा अहवाल घेणे	विस्तार अधिकारी (आरोग्य)	अधिकारी	दरमहा	
5.	ज्योतिष पावडरचा नैसर्गिक पुरवठा ग्राम पंचायतीला करणे	गट विकास अधिकारी	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्र. प.)	प्रत्येक नैमानिक पहिला अठवडा	
6.	ग्रामीण सर्वेक्षणाला ताल रचवें प्रमाणपत्र मिळाल्याबरोबर ज्योतिषाच्या गावांची यादी करणे येथे कार्य अधिकारी जिल्हा आरोग्य अधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना फळविणे.	-	जिल्हा आरोग्य अधिकारी मु. का. अ.	जानेवारी	
7.	टंचडंरुन/जोखमोच गावांना टेंकर/बैलागांडांद्वारे शुध्दीकरण केंद्राचा पाण्याचा पुरवठा करणे व नोंद ठेवणे.	विस्तार अधिकारी (ग्र. प.)	गट विकास अधिकारी	एप्रिल/मे/जून	
8.	ज्योतिषा काळात तालास भेट देऊन मार्गदर्शन करणे, दोषी आढळल्यावर कार्यवाही करणे.	गट विकास अधिकारी वै. अ., ग्र. अ. केंद्र	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्र. प.) नि. अ. अ.	दरमहा	

— ३६ —

1.	2.	3.	4.	5.	6.
9.	पंचायत समिती आसिक सभेत, साय उद्रेक, पानी शुध्दीकरण कामाचा अहवाल घेऊन मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना अहवाल सादर करणे.	मट विकास अधिकारी ५. अ. प्र. आ. केंद्र	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (प्र. प.)		
10.	शुध्द पानी पुरवठाबाबत होत असलेल्या कार्याची प्रत्येक गावास मॅट देऊन पाहणी करणे व अहवाल मट विकास अधिकारी यांना सादर करणे.	वेद्यकीय अधिकारी (प्र. आ. केंद्र)/ विस्तार अधिकारी (आरोग्य)	मट विकास अधिकारी	दरमहा	
11.	ग्राहक, पानी शुध्दीकरणासाठी यंत्रणाद्वारे व्यक्तींसाठी प्रत्येकीकृत प्रशिक्षण/पुनः प्रशिक्षण आयोजित करणे.	वेद्यकीय अधिकारी प्र. आ. केंद्र	जिल्हा आरोग्य अधिकारी	मे/नोव्हेंबर	
12.	टँकरद्वारे पानी पुरवठा पत्र्याचे ओ.टी. चाचणीद्वारे परीक्षण --नावातील पानी शुध्दीकरण होत असल्याचे ओ.टी. चाचणीसमर परीक्षण	आरोग्य (स) आरोग्य संक (३.)	वे. अ., प्र. आ. केंद्र	दरमहा	
13.	पानी नमुने तपासणीसाठी प्रत्येक गावातून पाठविणे. --जोखीमप्रस्त गावातून पानी नमुने पाठविणे	-- --	-- --	दरमहा दरमहा	
14.	सायप्रस्त गावाची माहिती मिळताच त्वरित मॅट देऊन उपचाराची व्यवस्था, पानी निर्गमकी सर्वेक्षण, इ. प्रतिक्रमक कार्यवाही करणे.	वेद्यकीय अधिकारी (प्र. आ. केंद्र)	मट विकास अधिकारी जि. आ. अ.	अवश्यकांतुनसार	
15.	साय तसेवी औषध सहा जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांचेकडून उपलब्ध करून घेणे	वेद्यकीय अधिकारी प्र. आ. केंद्र	जि. आ. अ.	--	
16.	साय संदर्भ (विहित नमुन्यात) अहवाल जिल्हा आरोग्य अधिकारी यांना सादर करणे.	--	मट विकास अधिकारी	--	

जिल्हा स्तरावर करावयाची कार्यवाही

1.	2.	3.	4.	5.	6.	
1.	जिल्हातील प्रत्येक गाव/वाड्यांतील पूर्ण झालेला व कार्यन्वित योजनाचे सर्वेक्षण (दि. 1.1.94 चे १३ वि. व न. सं. वि. चे परिपत्रकांतून नुचलगाव) ऑक्टोबर ते जानेवारी या कालावधीत करतावयाचे आहे. त्याच अहवाल प्रशासनास अधिका-यांचे दखलपत्रात सर्व यदाकदाच प्राप्तून त्यांचे नकारतन करणे.	कार्यवाही अभियंता (परिस्तर अभियंता/कार्यवाही अभियंता (संपादन/कार्यवाही अभियंता) व विकास पत्रणा.	मुख्य कार्यवाही अधिकारी व जिल्हा आरोग्य अधिकारी जिल्हा परिषद	दरमहा जानेवारीच्या प्रथम आठवड्यात अखेर.		
2.	ज्या योजनांच्या बांधकामात विचाड/लोप आढळून आले आहेत. त्यांच्या दुरुस्त्याबाबतचा अहवाल त्रैमासिक उपसमित्ती (ग्र. पा. पु.) गावेपुढे ठेवणे व अशा योजनांच्या दुरुस्त्याबाबत कृती आराखडा तयार करणे.	कार्यवाही अभियंता (संपादन/कार्यवाही अभियंता) (परिस्तर अभियंता/कार्यवाही अभियंता)	जलसंधारण व पिण्याचे पाणी पुरवठा समिती/मुख्य कार्यवाही अधिकारी.	जानेवारी महिन्याच्या तिस-या आठवड्याअखेर		
3.	जिल्हा सुसूत्रिकरण समितीचे सन्मत्त सदर प्रस्तावास घेणे.	मुख्य कार्यवाही अधिकारी, जिल्हा परिषद.	जलसंधारण व पिण्याचे पाणी पुरवठा समिती.	जानेवारी अखेर		
4.	सर्व कृती आराखड्यांनुसार योजना दुरुस्त्याची कार्यवाही सुरू करणे.	कार्यवाही अभियंता (संपादन/कार्यवाही अभियंता) (परिस्तर अभियंता/कार्यवाही अभियंता)	जलसंधारण व पिण्याचे पाणी पुरवठा समिती/जिल्हा सुसूत्रिकरण व सन्मिकरण समिती	फेब्रुवारी ते मे अखेर.		
5.	ज्योतिंग पावडर खरेदीसाठी आर्थिक तरतूद मंजूर करणे.	उपमुख्य कार्यवाही अधिकारी (ग्र. पा.)	आरोग्य समिती	25 मार्च.		
6.	खरेदीचा प्रस्ताव दर करण निरिक्त यत्नी कार्यवाही करणे.	उपमुख्य कार्यवाही अधिकारी (ग्र. पा.)	आरोग्य समिती	1 एप्रिल		
7.	खरेदीबाबत आर्थिक तरतूद व बांधकामात खर्च यद विकास अधिकारी कडून आदेश निर्गमित करणे.					

41

1	2	3	4	5	6
	पुणे शहरातील शेत वटवण करणे सुविधाकरणासाठी निवडणुकांचा प्रचार अडवण्यास सादर करणे.	पु. का. अ. / वि. आ. अ. / मु. का. अ. / उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी/मि. आ. अ. / उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी	आरोग्य समिती	दरमहा	
9.	पुणे सुव्यवस्था, साय येणवधत सध्याची आरोग्य समितीस अडवत करणे.	वे. अ. / वि. आ. अ. / नट विकास अधिकारी सहा. आयुक्ता (विकास) / उपसंचालक आरोग्य/ अधिष्ठाक अभियंता	वि. आ. अ. / मु. का. अ. / आरोग्यसमिती	आयुष्यवर्ते- मुसार	साय प्रतिसंघक उपमहा निष्काळीकरण या मुळे राहू नये, भावस्थानसाठी अधिका-यांच्या भेटीस उपस्थान व्हावे.
10.	साय उदक वायांना भेटी देणे अ) 1 ते 25 पर्यंत लागणुप्रस्त नये ब) 25 पेक्षा जास्त लागण.	कार्यकारी अभियंता (ल. पा.) वि. प. गोरतर अभियांत्रिकी	पु. का. अ. / मि. आ. अ. / कल्प व समिती	आयुष्यवर्ते- मुसार	
11.	एकही सुरक्षित पाणी पुरवठ्यास उदभय नसलेला यावासाठी सुरक्षित पाणीपुरवठा योजना तयार करणे आदिवासे विभागात प्रधान्य देणे.	सर्व संबंधित अधिकारी.	मु. का. अ. / वि. आ. अ. / उपसंचालक(आ. ते.)	दरमहा	
12.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी स्तरावर मासिक सभेत अडवणे.				
13.	विभागीय स्तरावर आयुक्तांच्या सभेत अडवणे साधर करणे.				

32

96